N°. 34. Donderdag 2 November 1905. 5de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.
Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan Mevrouw N VAN ZUYLEN-TROMP, **7a Heerengracht,** aan den Heer H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag of aan den Heer M. A. VAN HEEKEREN te **Zeist.**
Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***NIEUWE MOLSTRAAT 20,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Inhoud van dit nummer.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

Mededeelingen.

I. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

Herinnering aan de **voordracht** van Jkvr. A. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT op *Vrijdag 3 November*, des avonds te 8 ure, in het gebouw **Diligentia,** Lange Voorhout 5.

II. Van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap:

Voordracht door den heer R. A. VAN SANDICK, Algem. Secretaris van het Kon. Inst. van Ingenieurs. Onderwerp: **Irrigatie in het Westen der Vereenigde Staten van Noord-Amerika.** Toegelicht door **lichtbeelden**. Te houden op *Zaterdag 4 November* 1905, des avonds 8 uur, in het gebouw **„Eensgezindheid",** Spui te Amsterdam.

III. Van de Afdeeling Apeldoorn: De voordracht van Jkvr. A. von Schmidt auf Altenstadt.

Den 26en October jl. hield Jkvr. A. von Schmidt auf Altenstadt een lezing over Java voor de leden dezer afdeeling.

Teneinde deze voordracht in alle opzichten te doen slagen en in de hoop, dat zij mede zou strekken tot vermeerdering van het aantal leden, was de voorbereiding reeds sedert geruimen tijd ter hand genomen. De plaatselijke pers werd te hulp geroepen, en door persoonlijke propaganda, waarbij het bestuur krachtig werd ter zijde gestaan door enkele leden, werden velen opgewekt om tot het lidmaatschap der Vereeniging toe te treden.

Met voldoening kan geconstateerd worden, dat de uitslag alle verwachting overtrof: het ledental, aan den aanvang van het jaar 68 sterk, steeg tot 155.

Wat de voordracht zelve betreft zij vermeld, dat het succès buitengewoon groot was. De leerlingen van de Hoogere Burgerschool, die van de kweekschool, van de normaalschool voor onderwijzeressen en van enkele andere inrichtingen van onderwijs hier ter plaatse waren met hun onderwijzend personeel uitgenoodigd, aan de leden werd vrije toegang verleend met één huisgenoot en voor niet-leden was de entreéprijs op 25 ct. gesteld. Het doel toch was niet om geldelijk voordeel te verkrijgen, maar om in ruimen kring bekend te worden en leden te werven. De toeloop was zóó groot, dat de ruime zaal van Tivoli, waar 600 personen plaats kunnen vinden, te klein bleek. Velen moesten teleurgesteld weggaan, omdat zelfs geen staanplaats meer te krijgen was.

Nog meer teleurgesteld zullen zij en allen, die de lezing niet bijwoonden, geweest zijn, toen de mare van het succes daarvan tot hen doordrong — en geen wonder! Ik zou te ver beneden mijn onderwerp blijven, indien ik wilde trachten zelfs in korte woorden de schoone voordracht van de geachte spreekster weer te geven. Men moet gehoord hebben die heldere melodieuse stem, die in vloeiende, schoon gestileerde volzinnen een beeld voor de oogen toovert van het schoone binnenland van Java, van de vorstelijke weelde aan het hof van den Soesoehoenan, van de slaafsche etiquette en van de praal der feesten, naast de soms nijpende armoede van den kleinen man, die trouw aan de adat zich kromt onder het juk van den vorst en diens aanhang. Meesterlijk waren meestal de beschrijvingen, o. m. die van den streng klassieke dans der princessen van den bloede.

En wat vooral bewondering wekte: de tact waarmede de spreekster haar verhaal inleidde. Begrijpelijk en interessant voor hen, die nimmer kennis maakten met onze overzeesche koloniën, was de voordracht even boeiend voor de zoogenaamde oudgasten. Men weet niet wat meer te roemen: de groote opmerkingsgave of het talent om dit in schoonen vorm weer te geven.

Tal van fraaie lichtbeelden luisterden de voordracht op. Daar zag men allerlei gezichten uit Java's binnenland, de verschillende cultures, enkele industrieën, kleederdrachten, grepen uit het volksleven, enz. enz. alle even mooi en opgehelderd door een korte, pakkende beschrijving. De afdeeling Apeldoorn hoopt dan ook, dat zij nog meermalen het voorrecht zal hebben de geachte spreekster te mogen hooren.

Desa-Loemboengs.

Onder de maatregelen, ten vorigen jare aangenomen ten behoeve van de economische ontwikkeling van Nederlandsch Indië heeft zeker die voor de aanmoediging en uitbreiding der instelling van de desa-loemboengs of dorps schuren alleszins recht op onze sympathie. Wij zien hierin het stelsel der coöperatie, welke ook de inlandsche maatschappij economisch krachtiger zal maken, belichaamd in eene instelling, waarvoor — het voorbeeld van Cheribon, waar resident Mesman er in slaagde daarmede in korten tijd een inlandsch kapitaal van 1 millioen gulden te vormen, was ten deze hoogst leerzaam — de Inlander zeer ontvankelijk is gebleken, en die bij krachtigen steun en warme aanmoediging zeer zeker veel zal bijdragen tot bereiking van het beoogde doel: verhooging der welvaart van Java.

Voor het jaar 1906 zien we dan ook een bedrag van 179.600 gld. voor dit doel uitgetrokken. Dankbaar moeten we dit feit constateeren voor de Inlandsche bevolking. Maar kunnen we ons ook daarover voldaan heeten?

De instelling der desa-loemboengs in den loop van dit jaar, behalve in Cheribon, in de residentiën Pekalongan en Banjoemas op groote schaal ingevoerd, zal in 1906 hare toepassing vinden in de residentiën Semarang, Preanger Regentschappen en Batavia, in dien zin dat ook daar door de groote uitbreiding, evenals in vorengenoemde gewesten, europeesche leiders met het toezicht zullen worden belast. Ontegenzeggelijk vooruitgang.

Maar gaan wij vlug genoeg op den ingeslagen weg?

Ten vorigen jare zagen we voor dit doel een bedrag van f 255,900 toegestaan, waarvan f 188,000 voor oprichtingskosten van nieuwe en aanvulling van den padivoorraad in bestaande dorps-schuren tegen f 30,000 voor deze beide doeleinden in 1906 uit te geven. Het grootere bedrag in het loopende jaar uit te geven beoogde eene bestaande, doch kwijnende instelling in de residentie Banjoemas tot krachtig leven te helpen. Zijn er niet nog andere streken op Java, waar zich een dergelijke toestand voordoet? Waar de steun van het gouvernement niet kan uitblijven om het boompje tot 'n krachtigen boom te doen opgroeien?

Na het vleugje van 1905 nu in één jaar 95 districts-mantris konden worden aangesteld, wordt voor 1906 op eene vermeerdering met 39 gerekend, wat al rekenen wij de 24 mantris van Cheribon niet mee voor dit jaar, toch zeker niet op werkelijken vooruitgang wijst.

Dit plantje, waaruit voor Java veel kan groeien, zij hierbij aan de bijzondere zorg zijner hoeders aanbevolen.

Ned. Indische Kunstnijverheid in den Vreemde.

De tentoonstelling van Indische batik's en weefsels, die den 15den October in het stedelijk Museum te Elberfeld geopend is en tot den 6den November zal duren, is, zooals de naam reeds zegt, hoofdzakelijk aan textiele kunst gewijd. Dr. F. Deneken, de bekende Directeur van het Kaiser-Wilhelmmuseum te Krefeld, heeft nl. tegen het volgend jaar een tentoonstelling van Indische kunstnijverheid sinds lang voorbereid en om hiermede niet in conflikt te komen, zijn voorwerpen van andere kunstnijverheid grootendeels weggelaten en slechts gebruikt ter opluistering.

Ze doen mooi, die stoffen uit het zonneland! Een groote, ruime zaal met helder bovenlicht is geheel behangen met de doeken. Hier en daar breken minder beteekenende doeken de rij van neerhangende weefsels en slingeren als draperie langs den wand. De blauwe wandbekleeding doet voortreffelijk als fond en ik kan wel zeggen, dat ik die batik's nog nooit in zoo mooie belichting heb gezien. Tusschen de stoffen is een smalle ruimte van den blauwen wand opengelaten, en dat streepje blauw doet het bruin der doeken scherper en warmer worden. Het felle licht valt helder belichtend neder op de prachtexemplaren van Vorstenlandsche batik's, die in het midden een eereplaats hebben ingenomen en het wondermooie sogan-bruin toont zich in al zijn kleurweelde. Zooveel mogelijk is alles op de juiste plaats gehangen, overeenkomstig de inleiding in den catalogus. De vezelweefsels van koffo hangen als aanvang bij elkaar. Eén wand is gevuld met de geïkatte scheringstoffen, waarvan de bewerking door werktuigen en weeftoestel wordt getoond. De tweede wand is behangen met geïkatte inslagdoeken. Doet de eerste wand eigenaardig aan door de stemmige kleuren, die de Batak-, Soemba- en Timorweefsels te zien geven, zoo is de tweede rijker en weelderiger. Een groote tjindé van Palembang met fraai, purper middenveld hangt er, omringd door verscheidene Balineesche slendang's, alle rood, warm van kleur en dat opgelicht wordt door vlokjes geel, blauw en groen; grillig flikkeren die schrille kleurtjes op de inslagdraden als schubben op een slangenhuid.

Dan komen de kembangan- en plangi-doeken. De eerste zijn vlak uitgehangen en de meer bonte plangi's uit Lombok slingeren zich om een deur-ingang, iets waartoe de bonte kleuren en de weeke stof zich zeer leenen. De batik's volgen, zooveel mogelijk bij elkaar gegroepeerd. De deftige, donkere van Djokja, naast de iets lichtere van Solo. De Preanger- en Tjeribondoeken nemen een aparte wand in, met de mooie batiks, die de heer Felix Driessen uit Leiden ons afstond. Daaronder een mooi staal van de Franquemont-batik, die met zijn groen toch een prachtig effekt geeft. Madoera staat geheel apart in de zaal. Op zichzelf zijn de kleuren mooi, maar ze mogen toch niet al te dicht bij de Vorstenlanders komen. Ook het ornament is breeder gehouden, doet niet zoo oorspronkelijk aan, als het klassiek-Javaansche.

Een aangename gewaarwording is het, hier de kain-kembangan terug te vinden. Dat zijn toch werkelijk zoo mooie doeken! Eén munt vooral uit met een langwerpig geel middenvak omlijnd door blauw en groen. Ook in praktisch opzicht zijn ze zeer bruikbaar; de bewerking is weinig tijdroovend, zoodat de prijs voor een grooter getal beurzen bereikbaar wordt. Het komt er alleen op aan, dat de kleuren goed gekozen zijn en dat is vooral een zaak van beteekenis. De Lomboksche plangi's zijn niet zoo bont als de Javaansche, maar jammer genoeg zijn er de slechtere aniline-verfstoffen voor gebruikt. Het schijnt, dat men naar Indië alleen de slechte heen zendt, want onmiskenbaar is toch, dat men op het gebied der scheikundige kleuren met groote schreden vooruitgaat. In de groote »Farben-fabriken vormals Bayer« alhier werden de uitgebreidste proeven genomen en een aantal goede kleuren bestaan reeds, die 't in licht- en wasch-echtheid tegen plantenkleuren uithouden en in toepassing minder tijd eischen. De enorm groote inrichting telt ongeveer een zestig gestudeerde chemikers, die in de laboratoria naar verfverbetering enz. vorschen. Met twee van hen had ik 't genoegen eenigen tijd geleden in kennis te komen en zij maakten mij dan ook dadelijk opmerkzaam op het minderwaardige der plangi-kleuren. Beiden interesseeren zich zeer voor het handverven van batik's en dezen winter zullen met instemming van de fabrieksdirektie uitgebreide proeven genomen worden, waarbij mijn afdeeling op de Kunstnijverheidschool de gebatikte stoffen ter verving beschikbaar stelt.

Hoewel het weder niet meevalt en onophoudelijk de bergen, die het Wupperdal omringen, lange sneeuwstrepen vormen, is het bezoek te roemen. Ook buiten Elberfeld trekt de tentoonstelling de aandacht, vooral in kunstkringen. Eenige scholen in de omringende, groote plaatsen, hebben er reeds kennis van genomen. Het batikken blijft echter de meeste aandacht trekken. Nu is dat wel begrijpelijk Verleden jaar heeft een zekere Prof. Fleischer-Niemanns een aantal batiks in het Berlijnsche Kunstnijverheidsmuseum geëxposeerd. Hij is met een Indische dame gehuwd en heeft op Java het batikken geleerd. Wat hij maakt, gaat onder de vlag van Javaansche batiks door. Intusschen is het niet veel moois! Javaansche motieven, vooral Garoedavleugels zijn gebruikt, ik zou haast zeggen: misbruikt. Het bangbangan-rood, dat op Java geverfd is, doet mooi, maar de andere kleuren zijn flets en vaal; heel goed is het, dat men hier in Duitschland eens de echte batiks van Java kan zien. Het eenig verdienstelijke, dat onder zijn werk is, zijn de roodgeverfde doeken, waarop de geelbruine was gebleven is. Voor een venster gehangen doen die batiks met ietwat grof ornament uiterst mooi. Die Duitsch-Javaansche batiks zijn in verschillende steden, ook in Elberfeld, geëxposeerd en er is geducht reclame gemaakt. Tot in mode-tijdchriften vond ik opstellen met afbeeldingen er van. En dit is natuurlijk een onverwachte hulp voor de Indische batikkunst! De techniek wordt algemeen bekend en het veld bereid gemaakt voor heusche batikkunst.

Eenigszins kan ook daartoe bijdragen, dat reeds op drie Pruisische scholen (Krefeld, Dusseldorf en Elberfeld) het batikken wordt onderwezen. Waarschijnlijk wordt dit getal spoedig uitgebreid, daar de autoriteiten te Berlijn met groote belangstelling de vruchten van dit onderwijs volgen. Maar het is tevens een vingerwijzing voor Ned.-Indië, opdat men ook daar de waarde van deze nijverheidskunst beter gaat begrijpen. De groote zorg, die het zoo praktische Pruisen aan de behartiging der kunstnijverheid sinds eenige jaren wijdt, zou ook daar niet misplaatst zijn, en de batik „made in Germany" is een leerzaam staaltje van loffelijke, Pruisische energie.

Elberfeld, 30 Oct. J. A. LOEBÈR JR.

Week-Overzicht.

Het gaat soms toch zonderling toe in de wereld! Omtrent Goa heette het, dat de vorst op aanstoken vooral van zijn zwager, Kraeng Boroangin, er toe zou zijn overgegaan een uitdagende houding tegen het gouvernement aan te nemen, en nu is zoowaar genoemde prins, tevens rijksbestierder, onder de eersten om er het bijltje bij neêr te leggen en zich te onderwerpen.

Intusschen is Goa's vorst onzen troepen ten tweeden male uit de handen geglipt bij Nimboeng. Het daarop betrekking hebbend telegram was niet erg duidelijk. Daarin werd meêgedeeld, dat zijne lijfwacht de vervolging van den vorst belette en opgave gedaan van de daarbij door onze troepen geleden verliezen, zonder melding te maken van die des vijands. Waarschijnlijk wil men den vorst liefst zooveel mogelijk sparen en wij kunnen tot zekere hoogte daarin komen. Wanneer ten minste het spelletje ons niet te veel kost, want ook onze soldaten zijn menschen.

Het kiesdistrict Breda heeft voor den heer H. W. Bogaardt geopteerd, die nu dus de door baron Michiels van Verduynen ingeruimde plaats in de Tweede Kamer zal komen vervullen. Dat zal wat leven meer in de koloniale brouwerij geven, daar de redacteur van de *Javapost* ook als „*Orang Batawie*", in de *Tijd* blijk gegeven heeft, behalve wat de „moreele opheffing" van Indië aangaat, ook op ander gebied inzichten te hebben eenigszins afwijkende van die zijner mede specialiteiten in ons wetgevend lichaam.

Een welbesteed leven.

IV.

Het was den 24sten Januari 1874. Reeds achttien dagen bevond zich de groote missigit bij den Kraton der sultans van Atjeh weder in onze handen, waar weinige maanden te voren een doodelijk schot den bevelhebber der eerste expeditie, tegen Atjeh, generaal-majoor Köhler had geveld en dientengevolge wellicht in zijne gevolgen middellijk oorzaak was van al de ellende, waarvan Sumatra's Noordkust het schouwtooneel werd.

Wie nu van den Westerringdijk, ter plaatse van de nieuwe missigit, het oog op den Kraton richt, op steenworpsafstand haast, zal zich wel eens bevreemd afvragen: hoe het mogelijk was, dat eene inlandsche versterking van zóó nabij berend door eene groote, van alle moderne aanvalsmiddelen voorziene troepenmacht, zich nog zóó lang kon staande houden?

Men denke zich echter het nu geheel open terrein met een dichte wildernis begroeid en daartusschen verborgen, in de diepte van het tropisch groen, den wal om het eeuwenoud verblijf van het atjehsch sultansgeslacht, waarvoor nog kort te voren, zij het ook door toeval en misverstand, eene sterke colonne het hoofd gestooten had. 't Was als 'n mythe, welke zich om die veste gesponnen had en tot den geregelden aanval dwong.

Wel had eene sluippatrouille den 9en Januari den kratonmuur ontdekt en stonden in den vroegen morgen van den 10en Januari 17 wakkere europeesche mineurs onder den 1en luitenant Cramer gereed om te trachten den kratonmuur in bres te krijgen voor de hun volgende infanterie, maar de waakzaamheid van den vijand en gebleken terreinbezwaren deden van dit voornemen afzien.

Het plan voor den geregelden aanval werd doorgezet en na de vermeestering van Kota Petjoet en Merdowati op den 12en Januari werd door den opperbevelhebber, luitenant-generaal van Swieten, in eene den 15en d. a. v. door de chefs van staven en diensten bijgewoonde conferentie medegedeeld, dat de geregelde aanval zou worden begonnen, gericht tegen de Westerface van den Kraton, waarin op drie plaatsen bres moest worden gelegd, met het oog op de inwendige inrichting van den Kraton, waarbinnen drie steenen muren, in oost-westelijke richting gelegen afscheidingen vormden.

Nadat door majoor van Zuylen de noodige verkenningen waren verricht, werd den 19en Januari de eerste parallel tegenover het aanvalspunt geopend tusschen Kota Petjoet en Merdowatie, met welken arbeid van 19 tot en met 22 Januari onafgebroken, dag en nacht werd voortgegaan, waarbij na voltooiing der parallel zigzagsgewijze in de richting van den kraton werd uitgebroken.

Terwijl hier dus door de mineurs hard werk werd verricht, om de nadering tot den kraton te vergemakkelijken, waartegen, zooals onze militaire lezers zich zullen herinneren, ook verschillende batterijen op den rechteroever van de Atjeh-rivier, zoowel als op het emplacement der missigit waren gericht, grepen intusschen gebeurtenissen plaats, die eene bestorming van den kraton met de daarbij onvermijdelijke verliezen onnoodig maakten.

Majoor Marcella schreef hieromtrent in zijn tevoren geciteerd werk het volgende:

»Den 23en Januari had eene omtrekkende beweging plaats onder den tweeden bevelhebber, generaal-majoor Verspyck; hierbij waren 1½ compagnie mineurs ingedeeld. Het doel van deze beweging was den vijand te verdrijven uit de, achter den kraton gelegen kampongs Ateuh en Longbottah, waar zich ook de sultan had teruggetrokken. Na zonder veel verlies de genoemde kampongs genomen te hebben, bivakkeerde een deel der troepen met eene compagnie mineurs in de sawah bij Longbottah, en keerden de overige troepen naar Penajoeng terug.

Den dag daarop werd de beweging bezuiden den kraton voortgezet, waarbij de 1e compagnie mineurs bleef. Daar het vuren uit den kraton tegen 9 uur 's morgens ophield, rukte de majoor van Zuylen met de andere compagnie mineurs uit, om, onder dekking van een peloton infanterie, den westelijken kratonmuur te naderen en in bres te leggen. Te Kota Petjoet aangekomen, waar de opperbevelhebber zich bevond, vernam van Zuylen, dat reeds eene afdeeling van het rechter 14 bataljon in de richting van den kratonmuur was opgerukt. Toen deze troep den wal van een voorwerk beklommen had, liet men de mineurs ontbieden, waarvan dadelijk drie sectiën voorwaarts rukten en eene bres in den walgang maakten, zoodat ook de artillerie volgen kon. Het bleek nu spoedig aan enkele stukken muur, dat men niet in een voorwerk, maar in den kraton zelven was; de troepen rukten toen tot aan de sultanswoning en het kruithuis, en verder tot de noorderface door. Aan deze face vond men de hoofdpoort des kratons met balken en boomstammen gebarrikadeerd, de mineurs ruimden deze versperring op, braken de poort open en zuiverden den ingang er vóór van de vele chicanes.

De commandant der mineurs verkende nu, met twee zijner officieren, de nieuwe positie met het oog op eene legering daar binnen van eene bezetting, onderwijl ook de tweede colonne, die de intrekking verricht had, van de zijde van Pakan-Atjeh den kraton binnen trok.

Geen vijand werd in den kraton ontmoet, uit alles bleek echter, dat hij in der haast gevlucht was.

Zoo viel dan, zonder slag of stoot, den 24en Januari 1874 de veste in onze handen, waartegen, men zou haast kunnen zeggen, zonder onderbreking, was geageerd van af den 25en December van het jaar te voren, toen ter opsporing van de groene vlakte op den rechteroever van de Atjeh-rivier, vanwaar men een uitzicht op den kraton hoopte te verkrijgen, het roemrijke, maar bloedige gevecht van Lemboe moest worden geleverd, waarin ook door de mineurs onder het toezicht van hun korpscommandant een werkzaam aandeel werd genomen.

Wij schrijven geen critiek en bepalen ons dus tot

De „*Stephan*", het duitsche kabelschip, heeft den kabel *Shanghay—Yap* gelegd, waardoor eene nieuwe verbinding van het indisch telegraafnet met dat van Oost-Azië en verder is tot stand gebracht.

In haar jongste vlugschrift deelt de »Vereeniging ter bevordering der katoencultuur in de nederlandsche koloniën« het een en ander mede betreffende de, hier en daar onder handen zijnde proeven en onderzoekingen.

De pogingen van den heer van Raders, controleur van Tabaloeng en Kloewa in Zuid-Oost Borneo, om de katoenaanplant als volkscultuur te doen slagen, geven aanleiding tot goede verwachtingen.

Van West Nieuw-Guinea kwam een, door den heer van Dissel te Fak Fak gezonden monster katoen, afkomstig van een wilde katoenstruik, behoorende tot het geslacht der Gossypium penwianum. De kleur en zuiverheid der katoen zijn zeer mooi; de vezellengte ongeveer gelijk aan die der Vereenigde Staten, maar de aard komt meer overeen met het indisch product.

Den 25sten October l.l. vierde het *Java-Comité* te Amsterdam zijn vijftigjarig jubileum. Het Comité, dat zijn ontstaan vooral te danken heeft aan het streven van den straatprediker, Isaac Esser, oud-resident van Timor, had oorspronkelijk ten doel: het inzamelen van gelden voor het te Batavia opgericht genootschap voor de zending, maar in 1864 werd besloten aan drie zendelingen van dat genootschap voorloopig steun te verleenen, waartoe dit niet bij machte was. Met dien steun wordt ook thans nog voortgegaan.

Den 26en en 27en October l.l. had de 19de Algemeene Nederlandsche Zendingsconferentie plaats. Wij ontleenen aan het verhandelde, dat twee sprekers het woord voerden over voor de koloniën belangrijke onderwerpen.

De heer Dr. E. T. Kruyf sprak over het onderwerp »Zending en kerk«, waarbij hij de wenschelijkheid betoogde van de medewerking der Kerk tot de genootschappelijke zending, waartoe zoude behooren de machtiging te verleenen aan den kerkeraad eener gemeente, uit wier midden een zendeling wordt afgevaardigd, dezen voor het dienstwerk te ordenen.

De zendeling J. L. D. van der Roest had het over »Adat en zending« en betoogde, dat de zending, hoezeer de adat vijandig aan haar tegenover staat, niet het »leer om leer« behoort toe te passen, maar met den adat moet rekening houden. Waar evenwel het Christendom is ingevoerd, moet, volgens spreker, van overheidswege gezorgd worden voor maatregelen, om de toestanden aan de nieuwe leer aan te passen.

Uit de Pers. Heerendiensten in Indië *Alg. Hbl.* van 27 Oct. ll. Middelbaar onderwijs in Indië *id.* van 29 Oct. ll. Onbillijkheid tegenover surinaamsche ambtenaren *Nieuwe Rott. Cour.* van 27 Oct. ll. Tentoonstelling te Elberfeld, *id.* van 25 Oct. ll. Emigratie *Nieuwe Cour.* van 24 en 25 Oct. ll. Bedrijfsbelasting voor inlanders *id.* van 27 Oct. ll. Opleiding van indische ambtenaren *Amsterdammer* van 29 Oct. ll.

In haar nummer van den 27en October ll. betoogt het *Alg. Hbl.*, dat het indisch bestuur haars inziens ten aanzien van de Buitenbezittingen (zetter maak er alsjeblieft geen Brittenbezittingen van, zooals de vorige keer! Met of zonder rechtsgrond, waar we ons zoo dik om maken, zijn ze ons nu immers toch al 'n negentig jaar geleden door de Engelschen weer afgestaan) het, voor Java door 't blad gebillijkt en aangeprezen denkbeeld der geleidelijke afschaffing van heerendiensten, vooralsnog niet behoort toe te passen. Het blad acht het integendeel geraden om van de heerendiensten in die gewesten een gepast gebruik te maken voor maatregelen, die anders, wegens gebrek aan fondsen, zouden moeten achterwege blijven, ten nadeele van de bevolking.

In een ingezonden schrijven aan hetzelfde blad betoogt Dr. H. Onnen, oud-directeur van het Gymnasium Willem III te Batavia, dat de praktijk dikwerf heeft uitgewezen, dat aan de diploma's der hoogere burgerscholen in Indië minstens even groote waarde behoort te worden toegekend, als aan die der gelijknamige inrichtingen in Nederland; zulks naar aanleiding van het artikel in het Hbl., de vorige week vermeld, over de opleiding van indische ambtenaren, waarin tegen de opleiding aan de afdeeling B. o. a. werd aangevoerd: de gemakkelijkheid, waarmee in Indië de eind-diploma's zouden kunnen worden behaald.

In een ingezonden schrijven aan de *N. R. C.* noemt X het een onbillijkheid ten aanzien van de surinaamsche ambtenaren, in vergelijking met die van Curaçao, dat voor de laatsten *wel*, voor de eersten *niet* de tijd, met verlof in Europa doorgebracht, bij de vaststelling van het pensioen wordt in rekening gebracht, maar dat de surinaamsche ambtenaren toch gedurende hun verloftijd voor hun pensioen moeten storten.

In de rubriek »Letteren en Kunst« van dit blad van den 25en Oct. ll. troffen we het volgende aan:

»In het stedelijk Museum te Elberfeld wordt de kunst der inboorlingen uit onze Oost bewonderd. Een keurig catalogusje komt ons over deze tentoonstelling inlichten. Onze landgenoot, de heer J. A. Loeber Jr., van wiens doordringende belangstelling in deze kunst de lezers der *N. R. C.* alles weten, heeft blijkbaar veel gedaan om zijn tegenwoordigen stadgenooten dit oogengenot te verschaffen.

»Voor den catalogus, welke met houtsneden van een leerling uit Loebers klasse aan de Kunstnijverheidsschool te Elberfeld, den heer Deffke, is getooid, heeft de heer Loeber een uitvoerige inleiding over de kunsten van batikken, weven, enz. geschreven en achter in het boekje vindt men een reeks platen met afbeeldingen van inderdaad fraaie Indische kunstvoorwerpen.»

Zooals onze lezers in verband met hetgeen in de »Mededeelingen« van ons blad voorkwam, zullen begrijpen, doelt dit bericht op de medewerking van »*Boeatan*« aan bedoelde tentoonstelling.

De *Nieuwe Cour.* is het met de plannen ten aanzien van de emigratie van Javanen naar de Buitenbezittingen niet eens en schrijft o. a.:

»Wat is nu het doel, dat de Minister zich voorstelt? *De ontwikkeling der buitenbezittingen, die op geen andere wijze te bereiken is.*

Maar als wij nu lezen, dat, van al die bezittingen met haar ontzaglijke uitgestrektheden, alleen Zuid en West-Sumatra en misschien een gedeelte van Atjeh voor kolonisatie in aanmerking komen en de rest van Sumatra geheel Borneo, een werelddeel op zichzelf, de Molukken, Celebes, de kleine Soenda-eilanden alle daarvan verstoken zullen blijven, dan rijst een gegronde twijfel, of er op deze wijze van de ontwikkeling van de buitenbezittingen tengevolge van den voorgenomen maatregel zelfs al zou hij slagen, wel veel te verwachten zal zijn, dan rijst de vraag: wat wij nu met al die rest, die volgens den Minister niet tot verdere ontwikkeling kan worden gebracht (want emigratie daarheen vindt hij onraadzaam) wel gedaan moet worden?«

Verliest het blad niet uit het oog, dat in die rest òf de toestand nog moet worden geconsolideerd, Borneo, Djambi, het grootste deel van Atjeh en de Bataklanden, Celebes, de meeste kleine Soenda-eilanden, Ceram, òf de inheemsche bevolking hier en elders talrijk genoeg is, om, bij goede leiding, zelve genoeg tot de ontwikkeling van het land bij te dragen?

Hetzelfde blad geeft den inhoud der **circulaires** van den gouverneur-generaal, betrekking hebbende op de bedrijfsbelasting op Java, waarvan de openbaarmaking was verlangd door het *Utr. Dagbl.*, naar aanleiding van wat door *Mr. P. Maclaine Pont* in de jongste vergadering der vereeniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek daaromtrent was medegedeeld.

Hieruit blijkt, dat den residenten op Java, onder mededeeling, dat de wijze, waarop deze aangelegenheid door de bestuursambtenaren zal worden behartigd, van invloed zal behooren te zijn op de beoordeeling van hun geschiktheid voor den hoogeren rang en van hun ijver en toewijding in verband met de hun toe te kennen tractementsverhoogingen, er op werd gewezen, dat blijkbaar de bedrijfsbelasting niet opbrengt, wat daarvan bij opvolging der voorschriften mag worden verwacht.

Terecht werd reeds te voren die mededeeling door de *Nieuwe* als hoogst onvoorzichtig geacht en zijn wij het volkomen met den Heer Pont eens, dat hiervan de kleine man alweer de dupe zal worden.

In de *Amsterdammer* van den 29en dezer bespreekt F. B. de opleiding der indische ambtenaren. Ook hij komt, evenals *'t Hbl*, tot den eisch eener opleiding in Nederland en driejarige studie, maar wenscht daarbij nog een practische opleiding bij aankomst in Indië in talen en andere voor den ambtenaar nuttige vakken. Bij de theoretishe opleiding zou dientengevolge minder tijd behoeven te worden besteed aan taalstudiën, welke tijd voor andere vakken te benutten ware. Die opleiding zal duurder zijn dan de tegenwoordige, maar een grootere waarborg geven, dat men goede ambtenaren verkrijgt.

Oost-Indische Berichten.

In verband met een schrijven van den heer **E. Fenwick** te Perth in West-Australië aan onzen consul-generaal te Melbourne over het groote belang, dat hij stelt in de ontwikkeling van den handel tusschen Ned.-Indië en Australië en zijn ingenomenheid met het plan der oprichting van een directe stoomvaartverbinding tusschen Java en West- en Zuid-Australië, vestigt het *Bat. Nbl.* de aandacht, voornamelijk van den handel, op de aanwezigheid te Batavia van den vice-consul te Sidney, die bereid is alle inlichtingen te geven, die betrekking hebben op den handel op Australië.

In West-Australië toch, evenals in Queensland, is geen enkel nederlandsch of nederlandsch-indisch huis gevestigd hetgeen zeer te betreuren is, daar een flink huis te Fremantle, Perth, den handel tusschen West-Australië en Ned.-Indië zeer ten goede zou komen.

Aan de *Morning Leader* ontleent het *Bat. Nbl.* het bericht eener buitengewone **stijging in de tinprijzen**, zoodat verbruikers zich ernstig ongerust maken over den verderen gang van zaken, daar er geen metaal is, dat tin voor de tallooze industrieele doeleinden kan vervangen. De oorzaak in de stijging dezer prijzen moet de onvoldoende levering zijn van de mijnen in de Straits, die in nagenoeg drie vierde gedeelten van de wereldbehoefte voorzien.

Er zijn fortuinen te maken voor hem, die een nieuwe productieve tinmijn ontdekt en exploiteert. A governo van ons gouvernement in Indië!

Het toekomstige Deli-Sanatorium. Het 700 meter hoog gelegen »*Crag-hotel*" schijnt de Delianen als vacantieverblijf niet te voldoen, schrijft men in de *Deli-Ct.* Daarom is de heer P. Otto van plan op de 1400 M. hooge Karo-Hoogvlakte, met haar maximum-temperatuur van 29° C., een gezondheidsetablissement op te richten. Tot dat doel heeft hij aan de regeering een stuk grond aangevraagd, ter grootte van 100 bouw en gelegen aan den grooten toegangsweg Bandar Baroe naar de Hoogvlakte, daar, waar een net van wegen zich uit gaat spinnen naar verschillende richtingen.

Daar aan den rand van 't oerwoud, met den 2000 M. hoogen Dolok Baros op den achtergrond, zal c. q. het hôtel verrijzen, waaraan tegelijk het kleine land- en tuinbouwbedrijf zal verbonden worden.

Het oog kan hier waren over 't grootere gedeelte der Hoogvlakte, tot de verre Pak-bergen en het Toba-meer.

Van Medan uit zal het gezondheidsstation op de hoogvlakte per »Kareta sewah" in 7 uren te bereiken zijn, zoodra de ontworpen weg-aanleg is voltooid.

Onder 't hoofd: »**De regeering en de zeevisscherij**« behandelt de heer Verloop in een der indische bladen de lijdensgeschiedenis der visscherij en geeft als reden op, waarop men dan toch wacht, de aanstaande komst uit Holland van twee visschers, die door den heer Koningsberger, op last van den directeur van landbouw, moeten geëngageerd worden. Zij moeten volkomen op de hoogte zijn van die — voor Indië niet toe te passen — visscherij en bereiding en behulpzaam zijn in de uitvoering der plannen van den directeur van landbouw om een regeeringsvisscherij en inzouterij op te zetten op een open terrein, benoorden de tegenwoordige »pasarikan" te Batavia.

Het *N. v. d. Dag v. N.-I.* acht het laatste inderdaad een comble. Aan een volk als de Javanen, dat van ouder tot ouder de visscherij heeft beoefend en waarbij die tak van nijverheid alleen door onoordeelkundige belastingbepalingen is te niet gegaan, zou door een paar, met indische vischsoorten totaal onbekenden, het bedrijf moeten worden geleerd!

Indië wacht dus wellicht ook een visch-régie!!

Bij het Departement van Koloniën is ontvangen het volgende telegram van den Gouv.-Gen. van Ned.-Indië:

»De bevolking van Midden-Samosir onderwierp zich.

„De kwantansche hoofden van Tjirenti, Inoeman, Basorah en Pangean teekenden de bekende korte verklaring. Men begint de gedroste dwangarbeiders uit te leveren."

Aan een schrijven uit **Samarinda** (Koetei) dd. 20 Sept. jl. ontleent het *Hbld.* het volgende:

Wij hebben thans een civiel en militair resident majoor Swart in Koetei. Hij is in zijn optreden een andere Van Heutsz; alles moet, èn gauw. In de laatste maand is Samarinda al zóó veranderd, dat men het bijna niet zou herkennen. De straten zijn overal 6 Meter breed geworden, oude krotten moesten worden afgebroken en opgeruimd zijn binnen 14 dagen na het ontvangen van de order. De wegen en erven moeten nu ook geregeld schoon gehouden worden en kan men tegenwoordig bij wijze van spreken van de straat eten, zóó schoon zijn zij. Door heel Koetei moeten de geweren en kanonnen ingeleverd worden. Op vendaties mogen alleen nog geweren door Europeanen — en dan nog slechts met goedvinden van den adsistent-resident — verkocht worden.

Last not least krijgen wij een weg van 6 Meter breed van Samarinda naar Tenggaroeng ('t verblijf van den Sultan), en zal er vóór Tenggaroeng een pont of een klein bootje heen en weer varen, om de menschen over te brengen. De weg moet in 3 maanden klaar zijn (20 kilometer). De resident is op het oogenblik naar Berouw, Boflongan en Tavakan. Die plaatsen zullen ook wel een flinke beurt krijgen.

Majoor Swart is onvermoeid, hij is alle boorterreinen al af geweest, naar Long-Iram en naar Tenggaroeng, alsmede naar Moeara-Djawa, heeft inspectie gehouden bij de recherche en op de scholen en dat alles in 14 dagen tijd.

Wij krijgen nu ook een Gouvernements-stoomer hier in station.

Einde dezer maand hoopt de resident te Bandjermasin terug te zijn.

Celebes. Aan de *Deli Ct.* wordt dato 3 October uit Batavia geseind:

De vorst van Sawietto heeft de verklaring van onderwerping geteekend.

De luitenant ter zee Zadelhoff, die indertijd bij Loewoe gewond werd, is thans overleden.

Uit Weltevreden wordt dato 3 October aan de *Sumatra Post* geseind:

Kolonel de Lannoy is ernstig ongesteld op Java teruggekeerd. Onder geleide van dokter Schreuder werd hij naar Buitenzorg vervoerd.

Tijdens de expeditie in Boni is hij met zijn paard gevallen en thans is gebleken, dat inwendige kneuzingen hiervan het gevolg zijn geweest.

Ceram. Uit Makassar wordt dato 3 October gemeld, dat Honitetoe den 25en September genomen werd na een vijfdaagschen marsch, gedurende welken steeds werd gevochten.

Majoor A. P. van den Siepkamp werd licht gewond.

Onzerzijds sneuvelden twee Europeesche en één inlandsche fuseliers, terwijl acht minderen licht werden gewond,

Den 27en Sept. keerde de colonne terug.

Majoor van den Siepkamp blijft dienst doen.

(*Sumatra Post*).

Nederlandsche Taal bij de Inlanders.

(*Aangeboden.*)

De reeds meermalen besproken »vrijgevigheid«, die de deuren der Openb. Scholen voor Europeanen wagenwijd openzette ook voor inlanders, heeft ten gevolge gehad, dat nu ook het Algemeen Nederl. Verbond in Indië voor die scholen in de bres is gesprongen. Dit beteekent nog al iets: Het is een dementi, gegeven aan den gewezen Directeur van Onderwijs, mede-bestuurslid van het Verbond, die toch zeker met het doorzetten van zijn wil tegen de talrijke protesten in, wel zijn goede bedoeling zal gehad hebben. Hij kon maar niet inzien, dat hier een groote pædagogische fout begaan werd; dat door dezen maatregel den schijnbaar beweldadigden inlander luttel gebaat, den Europeeschen leerling daarentegen zeer geschaad werd. Wie beweerden dit ook! De onderwijzers, die zich in onderwijs- en schoolaangelegenheden gaarne de eerste en voornaamste zaakkundigen noemen, maar wier opinie in Indië bijster weinig gewicht in de schaal legt.

Hoorden wij het kort geleden nog niet in allen ernst beweren door een hooggeplaatst schoolautoriteit: Gij, onderwijzers, praat over schoolzaken, regeling, wet, administratieve maatregelen, examenvraagstukken etc. maar wat mee, terwijl gij er onder tegen aan kijkt. Uw opmerkingen zijn het aanhooren niet waard. Als gij er over schrijft of spreekt, dan glimlach ik, neem een courant en wacht tot ge gereed zijt; en bij voorbaat veroordeel ik, wat gij zegt, als het gepraat van een, die er niets van af weet! Dat oordeel komt slechts hun toe, die er boven staan en de zaken bezien van boven af!« Deze vreemde logica zag ik intusschen gaarne eens eveneens toegepast bij het toezicht op bouwkundigen, medici, rechters, militaire specialiteiten etc. Een advocaat, als chef van het legerbestuur, een geneesheer-bouwkundige, een onderwijzer-jurist, een militair-schoolautoriteit . . . halt! Dit laatste gaat wonderwel, gelijk bewezen is. Al fantazeerende vergat ik, dat voor schoolautoriteit in ons lieve vaderland en deszelfs koloniën iedereen deugt, uitgenomen de onderwijzer zelf. Redenen, waarom het onderwijs hier en ginds dan ook zoo voortreffelijk is: redenen ook waarom men in Indië, in flagranten strijd met alle pædagogische en zielkundige eischen, Inlanders en Europeanen in één school te zamen bracht, om ze op gelijke wijze te ontwikkelen, te beschaven en op te voeden, zegge: op te voeden!

Hier wordt het tijd voor menige schoolautoriteit, die onbewust voor den onzin, welke hem opgeschept wordt, dit artikeltje onder de oogen krijgt, met smartelijk gebaar van medelijden en ergernis het Koloniaal Weekblad neer te leggen. Voor de niet specifieke autoriteiten en niet erkende coryphaën echter, wagen wij het even voort te gaan.

Of het paedagogisch bezwaar intusschen bij veel bestrijders van den bedoelden maatregel wel zeer zwaar weegt, wagen wij te betwijfelen.

Het zullen wel vooral de ouders zijn, die voor hun kinderen geen intiemen omgang wenschen met de zonen en dochteren van mindere inlanders, van mandoers, bedienden, waschbazen enz., die hier het grootste gewicht in de schaal legden en het A. N. O. deden omzien naar middelen tot verandering in den toestand.

De onderwijzers, de mannen, die zweren bij *weten en kennen*, die klaar maken voor het examen, prijs stellen op een mooi rapport van den inspecteur, wegens de vorderingen hunner leerlingen in theoretisch rekenen en verinuftig taalgezift en mitsdien in het groot aantal inlandertjes in de klasse een remtoestel zien bij het voorwaarts gaan op het hobbelige baantje van zoogenoemde kennis en ontwikkeling, voegden hun klacht gaarne bij die der ouders.

Beider grieven zijn billijk en beider klachten rechtmatig, al zoeken wij den wortel van het kwaad heel wat dieper en van meer zielkundige beteekenis; al zeggen wij bijv., dat de veroordeelde maatregel voor den Inlander even verkeerd is als voor den Europeaan.

Dit uit te leggen komt ons voor, hier niet ter plaatse te behooren, te meer, daar wij dit reeds zoo dikwijls elders uitvoerig verklaard hebben.

Het komt er niet op aan ook. Wij verblijden ons zeer over het feit, dat eene invloedrijke corporatie als het A. N. V. zich verklaart tegen de vrije toelating van Inlanders op de Europeesche scholen, ook al heeft deze Vereeniging hierbij uitsluitend het belang der Europeanen op het oog.

Wat wij gaarne wilden bespreken is de vraag, die wij in een der Indische bladen lazen aan het slot der mededeeling omtrent de tusschenkomst van het Verbond, en die luidde als een verzuchting: »Waar moeten dan echter de Inlanders heen, nu het begeeren naar onderwijs in de Nederlandsche taal bij velen onder hen steeds meer ontwaakt en zich telkens luider uitspreekt?«

Wij vragen: Waaruit blijkt dit begeeren? en waardoor ontstond het?

Men antwoordt: Het blijkt immers uit die groote menigte uit dessa en kampong, die aan de deur der Europeesche lagere scholen kloppen om binnengelaten te worden; die gretig gebruik maken van het toegestane recht, bij voorbaat reeds geschoeid en gepet en voorzien van de phrase in het Nederlandsch: »Ija wel mijnheer! Ik ben zepen jaar oud!«

Inderdaad?

Zien wij dan eens in de eerste plaats, wie ze zijn voor het meerendeel. Ge ontwaart weinig aanzienlijken onder hen, geen gegoeden, geen hooger begaafden allereerst. Integendeel, er zijn Regenten en andere inlandsche ambtenaren van afkomst, die tengevolge van den vrijgevigen maatregel hun kinderen van de Europeesche scholen wegnamen, en anderen, die afzagen van hun plan, ze later derwaarts te zenden. En dit niet uit adeltrots alleen.

Zij, die den aard van het gros der toegelaten inlandsche leerlingen het best kennen, vinden den omgang van hun kinderen met dat kroost schadelijk voor de hunnen en onraadzaam achten zij dien omgang tevens zoo voor die leerlingen zelf, als voor de Europeesche jeugd. Nog geen jaar geleden sprak mij in dien zin een Regent op Midden-Java over deze kwestie.

De niet aanzienlijke Inlanders vragen Europeesch onderwijs voor hun kinderen meestal door pressie van hooger. Hun werd verzekerd, dat, zonder dit onderwijs, de kans om tot eenige ambtelijke betrekking te geraken in de naaste toekomst zeer gering is en met dit onderwijs bijna zeker wordt.

Dit is ons door aanvragers herhaaldelijk verzekerd.

Dit waren, behoudens gunstige uitzonderingen, lui, die er een eer in stelden, hun kinderen op een *Schola Wolanda* te weten, spelende met de kinderen van Europeanen in half of geheel Europeesche kleeding uitgedoscht en aldus nu reeds: „Kaja Orang-Wolanda betoel!" te zien rondloopen op het schoolerf.

De goede kans op een aardig bezoldigde landsbetrekking voor hun Kromo of Sidin later namen ze en passant met liefde meê.

Men vreeze niet voor overdrijving in deze teekening, Onder de inlanders, die zich gedurende den laatsten tijd van mijn verblijf te Tjimahi kwamen aanmelden tot toelating hunner jongens aan de gem. Europ. lagere school waren twee menatoe's waarvan één mij aanbood voortaan mijn habseligkeiten gratis te zuiveren, als ik er voor wilde zorgen, dat zijn Sastra op school „naik lakas, soepaja boleh massok di schola-radja di Bandoeng."

„Met welk doel menatoe? — „Nanti, mantri-goeroe lebih baik toewan! derri toekang menatoe, toewan! Ini pekredjaan toesah toewan! dengen terlaloe berat!"

Dus het motief dezer opvoedkundige plannen was nog al duidelijk: mijnheertje spelen, beter dan werken.

Eveneens had ik de eer een verzoek in dien geest te mogen ontvangen van mijn eigen huisjongen, die op een keer deemoedig hurkend naast mijn stoel kwam zitten en na het eerbiedig „tabeh toewan!" mij de gunst verzocht voor een neefje uit Lèlès, die thans oom hielp bij het messenslijpen en bordenwassen, maar volgens den laatsten daartoe toch eigenlijk *terlaloe pinter* was en mitsdien naar de Europeesche school verlangde.

Genoeg echter ter illustratie. Van groote begeerte naar de kennis der Nederlandsche taal, quand même, is bij dezulke geen sprake. Van verlangen naar meer beschaving evenmin Van overmatige sympathie met de Wolanda's in het algemeen nog minder.

Was inderdaad, — gelijk beweerd werd! — de vrees voor den B. V. de oorzaak tot het verleenen van deze goede gratie aan den inlandschen broeder, dan . . . prosit!

De bij den Inlander van geringe kom-af vaak voorkomende zucht, den Europeaan te imiteeren, speelt in dezen de hoofdrol. Bij de meerderheid althans. Zij, die voorheen onder de beperkende bepalingen, vaak met betrekkelijk groote opofferingen, hun kroost naar de Europeesche school zonden, waren in doorsnee van beter gehalte en hadden daarbij inderdaad, zoowel het moreel en intellectueel, als materieel welzijn hunner kinderen op het oog.

Vraagt men nu: Waarheen moeten deze dan? Dan antwoorden wij: laat die er blijven, als vóór dezen. Beperk de toelating zooveel mogelijk, maar laat den toegang voor de besten onder zekere voorwaarden vrij . . . *zoolang de Europeesche school op den bestaanden voet voortploetert.* Hun aanwezigheid schaadt niet door hun gering aantal en door hun meestal goed moreel en intellectueel gehalte.

En de rest, wat moet daarmede geschieden?

Ze zijn er nu eenmaal, en een fout als deze wordt niet hersteld, als met de spons, waarmede de leerling een verknoeid vraagstuk wegveegt, om op nieuw te beginnen op dezelfde lei. Men kan den spijker uit den paal trekken, de spijker is krom geworden, en het gat in het hout blijft. Met stopverf kan men het gat verbergen, werkelijk herstellen niet meer.

Eerst den inlander deze gunst toegestaan, is het terugnemen zonder meer, een tweede fout. Maar er zijn tusschenwegen, al loopen die niet over het Europeesch school-erf. Laat men het Nederlandsch als verplicht leervak invoeren op *alle* inlandsche zoogen. *eerste scholen.* Stel die scholen toegankelijk voor allen, die inderdaad hunkeren naar kennis onzer moedertaal, desnoods gratis.

Verscherp de examen-eischen voor den candidaat-inl. onderwijzer in zake de kennis der Nederl. taal en regel daarnaar het leerplan op de kweekscholen voor inl.-onderwijzers. Weldra is er dan voor iederen inlander gelegenheid, om in eigene omgeving en van rasgenoten het Nederlandsch te leeren.

En voorts kunnen de leden van het A. N. V. in dezen zelf heel veel doen in den vorm van *Toynbeewerk*. Iedere afdeeling kan, gesteund door het Binnl. Bestuur in dezen doen, wat o. a. Mevr. Bakhuizen van den Brink met zooveel succes te Batavia deed, die, zoo in een school als ten haren huize, onderricht gaf en deed geven aan inlandsche meisjes in handwerken, om dit voorbeeld alleen te noemen.

Als men klassen vormde, waar inlanders op bepaalde uren, liefst des avonds en in den namiddag, van Europeesche dames en heeren *Toynbee-onderricht* ontvingen, ook in het Nederlandsch, dan zou men inderdaad kunnen gewagen van beschavenden Europeeschen invloed. Dan zou er sprake zijn van een band tusschen Inlander en Europeër, en ik waag de onderstelling, dat op deze wijze meer succes verkregen zou worden, dan door een onvruchtbaar en ontoereikend onderricht op de scholen, *waar nog nooit een inlander het Nederlandsch voldoende leerde spreken*, zonder andere hulpmiddelen, als: privaatlessen, middagscholen of huisvesting bij Europeanen, daarnevens.

Het vraagstuk: »Waar moet nu de Inlander, die Nederlandsch wil leeren, heen?" is met wat goeden wil en toewijding nog wel op te lossen.

Z. d. B.

---

de feiten, welke ons zeker veroorloven te constateeren, dat bij de tegen den kraton gevolgde aanvalswijze aan de mineurs en hun commandant, den chef der expeditionnaire genie, majoor van Zuylen, een gewichtige rol was toebedeeld, welke zij op kranige wijze wisten te vervullen, zoodat de 24en Januari 1874, al leverde die dag niet het verwachte beeld van den laatsten, verbitterden strijd van den geslagen tegenstander, voor ons in dit overzicht een gedenkwaardige dag is, waarop, vroeger wellicht dan gehoopt was, voor van Zuylen het welverdiende loon was weggelegd na moeilijken, gevaarlijken arbeid, waarop het kruis voor Moed, Beleid en Trouw zijn zegel drukte.

Zelf soldaat in zijn hart, heeft hij gedurende deze expeditie dikwijls gelegenheid gehad de heldenmoed en groote vaderlandsliefde der Atjehers te bewonderen, waarvan hij dan ook later zoowel in woord als in geschrift nimmer naliet te getuigen. Steeds heeft hij, wanneer men zich op minder waardeerende wijze of op minachtenden toon over den Inlandschen vijand uitliet, warm partij getrokken voor die kranige verdedigers van hun vrijheid in hun eigen land. Nog hooren wij hem vertellen met hoeveel medelijden en zorg hij den eersten Atjeher, dien hij krijgsgevangen moest maken en die gewond bleek te zijn, zelf naar het hospitaal bracht, hem in de bijzondere hoede van den geneesheer aanbevelende, en hoe groot zijn verontwaardiging was, toen hij enkele dagen later, terwijl hij naar den patient kwam informeeren, vernam, dat men dezen had afgemaakt, omdat de man pogingen had aangewend om te ontvluchten.

(*Wordt vervolgd.*)

West-Indische Berichten.

Suriname. Het eindverslag der Koloniale Staten op de aangeboden ontwerp-verordening betreffende wijziging van het kiesrecht, bevat in hoofdzaak een steekspel tusschen »meerdere« en »andere« leden dier Staten, naar aanleiding der vraag: of verkoopers van gedistilleerd, waaronder er velen zijn die om het kiesrecht net zooveel geven als een kenner om 'n glas gemeene foezel, eigenlijk wel thuis hooren onder het kiezerskorps? De eersten vonden het maar 't beste die luitjes niet meer in de patentbelasting aan te slaan, maar 'n vergunningsrecht voor hen in 't leven te roepen, waardoor ze dan van zelven van de lijst zouden worden geschrapt. Maar de anderen vonden dat er onder die categorie van menschen toch ook nog wel geschikte kiezers werden gevonden en dezen uit te sluiten achtten zij onbillijk. De heeren drankverkoopers vormen in Suriname blijkbaar niet zoo'n machtig gilde als in Engeland, waar om hun invloed dikwerf gehengeld wordt.

Een nieuw ingediend ontwerp eener verordening betreffende wijziging van het invoerrecht op oliën, strekt om den invoer daarvan voor het gebruik in benzine- of petroleum-motoren te vergemakkelijken, vooral ten dienste van het vervoer te water voor goudmijn- en balata-ondernemingen. Petroleum-residu als brandstof zou vrij van rechten kunnen worden ingevoerd.

Nu is weer de balata-verordening aan de beurt voor een wijziging in den geest van den tijd, door aan de kleine industriëelen het ter hand nemen van de exploitatie van balata-perceelen te vergemakkelijken. Eene commissie werd benoemd om dienaangaande een onderzoek in te stellen en daarvan verslag uit te brengen.

Wat de goud-industrie betreft, blijft deze zich dit jaar nog immer goed houden. In de eerste acht maanden van dit jaar bedroegen de aanvoeren te Paramaribo en Albina resp. 677,5 en 12,5 kilogram, terwijl die in hetzelfde tijdvak van 1904 voor Paramaribo een totaal van 463 kilogrammen uitwezen. Augustus was een recordmaand met een aanvoer van 121 kilogrammen.

De gunstige resultaten, dit jaar verkregen met deze industrie, worden op rekening geboekt van de kleine goud-industrie, maar zijn feitelijk het gevolg van het begin eener exploitatie, waar vele groote ondernemingen de werkzaamheden moesten staken — uit gebrek aan contanten — toen ze eindelijk zouden beginnen te exploiteeren. Het groote kapitaal heeft dan ook zeker voor deze industrie in Suriname nog niet afgedaan — wanneer de rails maar eerst de Sara-kreek zullen hebben bereikt, en de enorme transport-kosten voor machinerieën enz. komen te vervallen.

Voorloopig blijkt de spoorweg nu al zonder dat te wachten meerdere vervoer, wat opbrengst betreft, nog al meê te vallen. In de maand September l.l. werd weêr een bedrag van om en bij de f 4000 geïnd. Wanneer we er meê rekening houden dat wanneer we 1906 schrijven, de lijn weêr een eind voorbij Savannakamp in exploitatie zal zijn genomen, meenen we gerustelijk onze voorspelling te mogen handhaven, dat de opbrengst van den spoorweg heel wat meer zal bedragen dan de geraamde f 28,500.

Achter de bacove-cultuurplannen wordt nu blijkbaar de noodige spoed gezet. Wij hebben in dit overzicht al meermalen er op gewezen, dat dit geenszins overbodig is, willen we ons niet de loef zien afsteken, en met de trekschuit achteraan komen, wanneer de markt zich hare leveranciers reeds gekozen heeft. Op navrage van het koloniaal bestuur is nu van twintig plantages eene opgave ingekomen van het aantal hectaren, onder de bekende voorwaarden, met bacove te beplanten. In het geheel, afgescheiden van nog te wachten opgaven, zouden 700 hectaren voor deze cultuur in gebruik worden genomen. Het bestuur te Paramaribo zou de noodige stappen doen voor de uitzending van 750 Javaansche immigranten, die per directe stoomgelegenheid van Java naar Suriname zouden worden overgebracht.

Op ééne zaak zij 't ons vergund met betrekking tot deze cultuur te wijzen: Wordt er wel genoeg reclame voor gemaakt, om zoo mogelijk een geheel nieuwe markt te veroveren? Zou deze markt voor de surinaamsche bacoves niet in Holland te scheppen zijn?

De modelhoeve, voor Suriname bedoeld, blijkt niet met onverdeeld genoegen te worden te gemoet gezien. In *Onze West* vinden we toch onder een interessante beschrijving van de vestiging op Beekhuizen gemeld, dat men daar niet zonder zorg de eventueele concurrentie van het gouvernement in het melkbedrijf tegemoet ziet. Volgens het verslag dat genoemd blad van die vestiging geeft, zou men daar eigenlijk al de modelhoeve hebben, die men wenscht in het leven te roepen.

Curaçao. Wij ontvingen in dank, van den schrijver waarschijnlijk, een drietal nummers van de *Diario del Comercio*, waarin »Een Opmerker« zijne denkbeelden ten beste geeft, met betrekking tot hetgeen ten aanzien van Venezuela van bestuurswege zou zijn geschied en zou behooren te worden gedaan. Der langen Rede kurzer Sinn is, dat ons bestuur tijdens de duitsch-engelsche blokkade van Venezuela's kust aan de duitsche vloot te veel attenties zou hebben bewezen en voorrechten toegekend, en ook anderszins aan president Castro gereede aanleiding zou hebben gegeven, om zijn toorn aan Curaçao te doen gevoelen, welken toorn thans af te wenden aan het bestuur zou staan door den eersten stap tot verzoening te doen.

We kunnen niet nalaten op te merken, dat er voor het betoog van Een Opmerker wel iets te zeggen valt. Is er onrecht onzerzijds gepleegd, welnu dat men dat bekenne mits van de andere zijde ook goed gemaakt worde bv. wat met die vijf Curaçaonaars geschiedde: zonder vorm van proces gevangen gezet en zes maanden lang gehouden.

Maar wat ons in dit pleit van Een Opmerker minder bevalt is, waar deze de toekomst van Curaçao afhankelijk stelt van den goeden wil van Venezuela. Wanneer onzerzijds de eerste stap gedaan wordt, moet zulks geschieden uit de overtuiging — nader te verkrijgen — dat werkelijk onrecht heeft plaats gehad, niet om Curaçao in de gelegenheid te stellen, »de kruimels" op te vangen van de rijke tafel van Venezuela. Curaçao leeft daarvan volgens den schrijver. Is dat waar? Dan zou 't, dunkt ons, meer dan tijd worden dat het trachte zich zelve aan den kost te helpen. En we zijn dan ook overtuigd dat menig Curaçaonaar beseffende, dat 't vroeg of laat toch eens uit moest zijn met de heerlijkheid van Willemstad als distributiehaven voor Venezuela en Columbia, zich dat doel voor oogen heeft gesteld.

Van Vreemde Koloniën.

Een Amerikaansch succes. Zooals onze lezers weten, hebben de Amerikanen zoo successievelijk in den philippijnschen archipel alle pacificatie-middeltjes van de Spanjaarden overgenomen, waartegen indertijd heel de amerikaansche pers in het strijdperk trad, om het recht, neen den zedelijken plicht van de Vereenigde Staten te betoogen om op Cuba tusschen beide te komen.

De concentratie-kampen, men vindt ze terug in de, eens bloeiende provincie Cavite van het eiland Luzon. De terechtstellingen op groote schaal der opstandelingen, tot gewone misdadigers, boeven of *ladrones* gestempeld — de star-spangled banner, die over de Philippijnen wappert, wuift telken dage een grimmigen laatsten groet toe aan die zich daar verstoutten te meenen, het buiten de leiding van Amerika te kunnen stellen, aan zoovelen, die zich vrijwillig onderwierpen, daartoe overgehaald door vrienden, aan wie door de Amerikaansche autoriteiten lijfsbehoud der te bekeeren lieden was toegezegd. De Spanjaard schoot de *ladrones* dood of wurgde ze met de *garrote*, de Amerikaan hangt ze op, dat is 't onderscheid. En het laatste snufje waren de bloedhonden, elf in getal, die in de maand Juni ll. met het transportschip „Dix" te Manilla werden aangevoerd. Dit laatste middel is probaat gebleken!!

Drie jaren lang trotseerde Felizardo, het erkende hoofd der phillippijnsche opstandelingen, de amerikaansche autoriteiten in de, in de onmiddellijke nabijheid der hoofdstad Manilla gelegen provincie Cavite. Leger, marine, de gewapende politiemacht of *constabulary*, allen spanden, doch tevergeefs, hunne krachten in. Wel gelukte het eens, een enkele maal, den guerilla-aanvoerder aan te schieten, maar telkens was hij weer verdwenen, onvindbaar voor zijn vervolgers. De bloedhonden hebben 't 'm nu geleverd!

Door wat zoo successievelijk van zijn eigendom in amerikaansche handen was gevallen op den man afgericht, op wiens hoofd een prijs van 5000 pesos was gesteld, werden ze eindelijk op Felizardo losgelaten. De jacht begon, de dieren vonden alras het spoor, maar niet vastgehouden schenen ze toch eenig medelijden met den vluchteling te gevoelen, want ze verscheurden hem niet. Maar de vervolgers kwamen achter de dieren aan, steeds te laat natuurlijk, waarom eindelijk maar besloten werd de al te sentimenteele beestjes aan de riemen te houden. En de jacht begon opnieuw, nu voor den strijd van man tegen man.

Door moerassen en dichte bosschen werd de vluchteling opgejaagd; de bloedhonden vonden telkens weer 't spoor terug, wanneer dit een oogenblik in de wildernis was verloren geraakt.

Eindelijk viel de vluchteling in de val. Aan een inlandsch officier der constabulary, Concepcion, gelukte het met een detachement, geholpen door een aantal bewoners van het *barrio* (dorp) Calaca, aangelokt door den op Felizardo's hoofd gestelden prijs, om dezen op een bergtop in de buurt van genoemd dorp in de provincie Batangas, te omsingelen.

„Nooit krijgen de Amerikanen mij levend in handen," had de guerilla-aanvoerder zoo menigmaal tot zijne volgelingen gezegd. En hij hield woord.

Ingesloten, geen uitweg ziende, op de hielen gezeten door zijne vervolgers zagen dezen hem op den rand toeloopen van den 300 meters diepen afgrond — één sprong. Een uurtje later vonden zij, die hem zochten, het lichaam, verpletterd door den val in den afgrond.

Aan Concepcion en zijne lieden blijkt, volgens de *Manila Times* het recht te worden betwist op den prijs, omdat zij het niet waren, die den vluchteling neerlegden of levend gevangen namen, maar deze zelf een einde aan zijn leven maakte.

Dat gepingel is kostelijk — de eene is de andere waard, zou men zoo zeggen, maar belooft voor de Amerikanen niet veel goeds voor de jacht, die nu successievelijk op Montalon, Sakay, de Vega en Natividad (verdere hoofden der opstandelingen op Luzon), op wier hoofden prijzen van 2000 tot 500 pesos zijn gesteld, zal worden geopend.

Nietwaar, de jongste koloniale mogendheid, die het 'm nu anders en beter leveren zou, dan de oudere collega's waaronder er zijn, die zoo dikwerf vol bewondering voor den humbug in het stof knielden, geeft op pacificatorisch gebied een schitterend voorbeeld?!

Madagaskar. Ranavolana, koninginnetje, weggerukt uit uw land van Hovas, Sakalaven, Betsimerakas en wat dies meer zij, waar ge in de veste uwer vaderen, Tananarive, trotsch troondet, ongenaakbaar haast voor allen, die niet als gij hoorden tot het hooge land van Imerina, ballinge, treurend om het verlies van uw kroon, mokkend over het kleine jaargeld u toegedacht, *petite reine en exil*, troost zoekend in de liefde en trouw van een parijsch advocaatje, een groot geluk, een groote vreugde is voor u weggelegd in 't land uwer vaderen, waaraan ge toch zeker nog hangt, waarom ge toch ongetwijfeld nog bangt.

Men heeft het in Frankrijk nooit goed kunnen zetten, in de kringen nl. waarin *l'Humanité* nu wordt gelezen en Jaurès en zoovele andere grootheden op koloniaal gebied — ja! 't is zoo, zij alleen weten hoe 't daar

EDUARD PELGER,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN.
Prinsestraat 39,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
'S-GRAVENHAGE.

BLOUSES. COST. ROKKEN
A. LANGEMEIJER,
den Haag, Hoogstraat.
Dames- en Kinder-Confecties,
JAPONSTOFFEN.
TAILLE COSTUMES,
gemaakt en naar maat.
ELEGANTE COUPE.
BILLIJKE PRIJZEN.
Eigen Ateliers.
JUPONS. PEIGNOIRS.

En gros. En détail.

Hoofd-Depôt
voor
's-Gravenhage
van af
15 October 1884,
van het
ECHTE
Prof. Dr. G. Jaeger's
Normaal-
Ondergoed,
voor
Heeren, Dames en
Kinderen,
in Zomer- en
Winter-qualiteit,
uit de Fabriek der Heeren
Wilh. Benger Söhne, Stuttgart,
tot de laagste prijzen.
Lijders aan Jicht en Rheumatiek ten zeerste aanbevolen.
A. VAHLE & Co.
DEN HAAG, Hoogstraat 14,
— Telephoon 2470. —
ROTTERDAM, Hoogstraat 340.
— Telephoon 2937. —
Opzichtzending franco door geheel Nederland.

Specialiteit in KOUSEN en TRICOTGOEDEREN in KATOEN,
WOL, MERINO en ZIJDE in elke MAAT voorhanden.

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

18 à 20 pCt.
De naaml. vennootschap
Verbruiksvereeniging
INSULINDE,
2e Schuijtstr. no. 1,
verkoopt à contant
KRUIDENIERSWAREN en
COMESTIBLES 18 à 20 pCt.
beneden de gewone winkelprijzen.
Vraagt prijscourant.
De Directeur,
E. C. SENGER.

J. H. STADHOUDER.
Hoofddepôt Brouwerij 't Haantje.
De bieren worden Isobarometrisch getapt. (De meest Hygiënische methode.
Mineraalwaterfabriek 't Haantje.
LIMONADE SIROPEN.
En gros. WIJNHANDEL. En détail.
v. Limburgstirumstr. 30.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes**, Embrasses en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

's-Gravenhaagsche
Crediet-Vereeniging en
Depositokas
Den Haag — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve
f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons**. **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**
Fourneert tegen zeer voordeeligekoersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
Kantoortijd 9—3 uur.

H. HOLLENKAMP en Co.
Vijzelstraat, hoek Keizersgracht, Amsterdam.
Telephoonnummer 1118.

SPECIAAL ADRES voor de Levering van
OOST- EN WEST-INDISCHE UITRUSTINGEN.
alsmede Civiele en Militaire Uniformen.

Bekroond met de **Gouden Medaille,** hoogste onderscheiding, voor ***Uitrustingen voor de Tropen,*** de **Zilveren Medaille** en ***2de Prijs*** voor de ***Gala-, Militaire-*** en ***Civiele Uniformen*** op de Tentoonstelling van MODE en REFORM, September 1905, Amsterdam.

Chaussures Françaises et Américaines,
A. KOGELS & ZOON,
PRINSESTRAAT 56. TELEFOON 2825.
Smaakvolle Collectie
Soirée-, Salon- en Dansschoenen.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
Koloniale waren - Comestibles.
Importeur van Indische Ingredienten v/d Rijsttafel.
ONTVANGEN: Honing in de Raat in glazen doozen.
Lemon Cheese jam (Kennemerland).
Rademaker's & Kreapelien & Holm's Eikel Cacao.
etc. etc.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Het Indisch-Nederlandsch Kantoor,
Conradkade 60, 's-Gravenhage, bij de Laan v. Meerdervoort.
X. vertrekt naar Indië. Hij is 25 jaar oud en gehuwd. Vóór zijn vertrek sluit hij met een soliede, 1e klasse Verz.-Mij de overeenkomst, dat hij over 20 jaren *f* 10.000 ontvangt. Komt hij vóór dien tijd te overlijden, dan wordt dit bedrag **aanstonds** uitgekeerd. Daarvoor betaalt hij eene maandelijksche premie van *f* 36.60.
Y. ook 25 jaar oud, komt overeen, dat *f* 10.000 alleen bij zijn overlijden worden uitbetaald, onverschillig wanneer dit plaats vindt. Hiervoor betaalt hij levenslang *f* 19 per maand. Nadere inlichtingen verstrekt
Het Indisch-Nederlandsch Kantoor, Conradkade 60, 's-Gravenhage.

E. VAN ROOY,
Amerikaansch- en Fransch Schoeisel.
Bankastraat 4 L, Den Haag,
naast de Melkinrichting „de Sierkan".

AUG. SAVELKOUL,
Voorheen J. VAXELAIRE & Co.
AMSTERDAM. BATAVIA.
SINGEL 429, 31, 33, 35, hoek HEILIGEWEG,
AMSTERDAM.
Het eenige adres in geheel Nederland.
Met FILIAAL te BATAVIA „Rijswijk".
Speciale Inrichting voor
INDISCHE UITRUSTINGEN.
UNIFORMEN voor HH. Ambtenaren, Officieren van het O.-I. Leger en Marine.

Door veeljarige eigen ondervinding, tijdens mijn verblijf te Batavia, ben ik in staat alle Kleeding volgens de eischen, voor Indië gesteld, te leveren. Te Amsterdam worden dezelfde gegarandeerde kwaliteiten **Linnen, Drill** en **Khaki Costumes**; alsook speciaal voor de Tropen geschikte **Fantaisie-** en **Ceremonic-Costumes** geleverd, als te Batavia.
Daar hier in Nederland uitrustingen geleverd worden, die in Indië gekomen, totaal onbruikbaar blijken te zijn, (alleen uit gebrek aan ervaring op dit gebied), is eene garantie, zoowel te Amsterdam als te Batavia door mij verstrekt, van zeer groot belang. Door het bestaan van mijn zaak hier te lande, **zijnde dezelfde als die te Batavia,** is het bezwaar van hier in Europa zijn Uitrustingen te koopen opgeheven.
Geïllustreerde Prijscourant franco op aanvraag.

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* H. VEDER te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

PENSION GUDE,
Kanaal 15, b/d. Riouwstraat
aan 3 tramlijnen.

PRIVAAT- EN CURSUSLESSEN
in TEEKENEN en SCHILDEREN.
Voor **jonge Meisjes, Dames** en **Heeren** met **olie-** en **waterverf** op voorwerpen als: hout, glas, satijn, fluweel, linnen, vuurschermen, kamerschermen, photo's. — Boetseeren met caoutchouc op vazen, bloempotten enz. Brandschilderen op houtvoorwerpen, kussens v. fluweel, laken enz. Sepia borden en tegels. Stilleven en bloemen n. d. natuur enz.
Ruim 200 voorbeelden v. bloemen, landschappen, vogels, vruchten en figuren worden in bruikleen gegeven.
Atelier Weimarstraat 52.
CONSTANCE VAN TRICHT,
Leerares Middelb. Ond. Teekenen.

PIERRE VOS,
Cuisinier, v. Galenstraat 30.
Diners in alle prijzen.

Dagelijksche Dienst op Amsterdam.
Firma BOELHOUWER en KRUIJSWIJK.
Kantoor:
Dunne Bierkade No. 21.
Telephoon No. 975.
Speciaal voor goederen naar Oost- en West-Indië over Amsterdam.

Dagelijksche STOOM-SLEEP-PAKSCHUITDIENST
DEN HAAG — AMSTERDAM Visa Versa
Ondernemers J. en M. BOELHOUWER en J. J. KRUISWIJK.
Vertrek namiddags 5 uur.
Kantoor: den Haag **Dunne Bierkade 21** *Tel.* 975
Amsterdam **Rokin,** over de Ned. Bank *Tel.* 2308.
Speciaal ingericht voor Verhuizingen.

REPATRIEERENDEN.
Compleete meubileeringen
in Huur,
Voor benedenhuizen van af f 15 p. md
„ bovenhuizen „ „ - 25 „
Voor geheele woningen na overeenkomst.
INLICHTINGEN OMTRENT WONINGEN etc.
OP AANVRAAG.

Meubelfabriek en Magazijnen
v/h CORSMIT BROSSOIS & Co.
WAGENSTRAAT 18. — DEN HAAG.
SPECIAAL ADRES
VOOR COMPLETE MEUBILEERING.

KUNSTBLOEMEN
IDEAALBLOEMEN
zoo natuurgetrouw nagebootst van „levende" NIET te onderscheiden.
HERMAN VOORHOEVE.
BLOEMENMAGAZIJNEN,
ZOUTMANSTRAAT, hoek Prins Hendrikplein
en PRINS WILLEMSTRAAT 38a., Scheveningen.

Vraagt de bekende Sauces en FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD **Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**
TIELEMAN & DROS, Leiden.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
	1905	1905	1905	1905	1905
Sindoro †	11 Nov.	23 Nov.	28 Nov.	18 Dec.	20 Dec.
				1906	1906
Salak	25 „	7 Dec.	12 Dec.	1 Jan.	3 Jan.
Wilis †	9 Dec.	21 „	26 „	15 „	17 „
		1906	1906		
Ardjoeno	23 „	4 Jan.	9 Jan.	29 „	31 „
	1906				
Goentoer †	6 Jan.	18 „	23 „	12 Febr.	14 Febr.
Lawoe	20 „	1 Febr.	6 Febr.	26 „	28 „
Ophir †	3 Febr.	15 „	21 „	12 Maart	14 Maart
Gedé	17 „	1 Maart.	6 Maart	26 „	28 „

† 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 11, *'s-Hage.*

feitelijk behoort toe te gaan — hun licht laten schijnen, dat een generaal het bewind voerde over Madagaskar, en nog minder dat die generaal er zoo lang bleef.

Het is toch al negen jaren geleden dat Gallieni tot gouverneur-generaal van die kolonie werd benoemd op een oogenblik, toen het heele eiland in opstand was tegen het nieuw ingesteld fransch gezag. De heer Gallieni slaagde er weldra in dien opstand den kop in te drukken, en heeft sedert zijn best gedaan om het aan hem toevertrouwde land tot ontwikkeling te brengen. We hebben in deze rubriek de gelegenheid gehad, op verschillende aanbevelenswaardige maatregelen te wijzen, in dat negenjarig tijdperk getroffen in het belang der inlandsche bevolking: verbetering van het onderwijs, gelegenheid tot vorming van inlandsche geneeskundigen, maatregelen in het belang der volksgezondheid en zoo meer.

Gallieni beschikte over eene eigenschap, die aan het eindelijk succes eer bevorderlijk dan nadeelig moest zijn — optimisme. Maar dit optimisme blijkt in verband met de talenten van dezen bestuursman niet zwaar genoeg in de schaal te hebben gewogen, om zijn gemis aan 'n juist economisch inzicht te neutraliseeren.

De nabijheid van Transvaal schijnt het: »alles zal recht kom« naar Tananarive te hebben doen overwaaien, om daar door het fransche bestuurshoofd tot leuze te worden aangenomen. En wij gelooven de plank niet ver mis te slaan, wanneer we als onze meening te kennen geven, dat Gallieni, thans met verlof in Frankrijk vertoevend om niet meer naar Madagaskar terug te keeren, den nek gebroken heeft over den duren spoorweg Brickaville—Tananarive, waarvoor nu de helft ongeveer gereed is het toegestaan crediet zoo langzamerhand moet zijn verwerkt. Bij elke sectie, die gereed kwam, bleken de kosten, kilometersgewijze omgeslagen, de raming verre te hebben overtroffen. O, dat was niets, men had groote moeielijkheden te overwinnen gehad, maar wat nu te veel verwerkt was, zou op de rest worden uitgespaard. Maar de volgende sectie bleek bij slot van rekening nog grooter moeilijkheden te hebben opgeleverd dan de vorige. Doch het optimisme van Gallieni bleef ongeschokt, totdat de feiten hem waarschijnlijk noopten, machtiging te vragen voor een nieuwe spoorwegleening.

Kortom, Gallieni, wiens bestuur in den laatsten tijd van eene zijde zeer werd gecritiseerd, ook wegens te zware lasten op de inlandsche bevolking en zoo meer, zal an aftreden, en reeds is zijn opvolger aangewezen — de heer Augagneur, socialistisch afgevaardigde en burgemeester van Lyon.

Voor de Malgassen is echter een bijsmaakje aan dit baveurtje, dat hun ten deel viel. De heer Augagneur heeft toch bedongen, dat zijne benoeming slechts eene tijdelijke voor zes maanden zal zijn, opdat zijn zetel in de Kamer van afgevaardigden niet voor hem verloren ga.

Intusschen is de proefneming, waartoe de fransche Regeering thans besloten heeft, eene hoogst interessante, die wel verdient in hare verschillende phasen te worden gevolgd, wat we dan ook niet zullen nalaten te doen. De proefneming lijkt ons gewaagd, maar we kunnen ons vergissen.

De Franschen in Indo-China. Het is een interessant kijkje op de toestanden in het protectoraat Annam, dat de heer Jully, vertegenwoordiger van Madagaskar ter tentoonstelling te Hanoi, ons in het Octobernummer van de *Revue de Madagascar* verschaft.

Toen in 1885 Ham-Nghi, de toenmalige keizer van Annam, een opstand tegen de fransche souvereiniteit had beproefd, werd hij, gevangen genomen, uit zijn land gebannen en een zwakkeling op den troon te Hué geplaatst, Than Thai, een willoos werktuig in handen der fransche autoriteiten en zich niet meer om land en volk bekommerend, dan voor zooverre die aan zijne menus plaisirs dienstbaar kunnen worden gemaakt.

Hué is een doode stad geworden en het land vegeteert op eene begrooting van nog geen drie millioen gulden, die nauwelijks toestaat de zaken gaande te houden, laat staan het land tot ontwikkeling te brengen. Heerlijke monumenten der oude annamitische kunst blijven aan het verval prijsgegeven, gelijk het land door overstroomingen geteisterd, die ziekten onder de bevolking verspreiden. Achter de bergen van Annam in het Oosten van het land ligt Laos met zijne rijke hulpbronnen, maar geen enkele weg verbindt het met het lage land aan de kust, waar de bevolking al meer en meer vervreemdt van de bewerking van den grond. De fransche regeering heeft getracht den lust voor het landbouwvak aan te moedigen. Er is een landbouwschool te Hué opgericht — op geen erg gunstige plek; de proeftuin is daar waar eens keizer Ming-Mang zijne munt deed slaan en het terrein een heelen voorraad oud-roest, koper, ijzer, lood en zink bevat. De school was voor de jonge mandarijnen bedoeld, maar die bedankten er voor, hunne handen te bezoedelen met het verachtelijk landbouwgereedschap, zoodat nu telkens 150 miliciens worden gecommandeerd om de lessen bij te wonen gedurende den tijd van zes maanden. Aan de theorie viel niet die menschen niet te denken, men beproefde het dus met de praktijk, maar de luitjes lieten alles groeien, zooals 't wilde, in de overtuiging dat 't hun tijd wel zou duren. Toen werd de veeteelt beproefd, wat volkomen in den smaak der menschen viel, die zich onder de boomen ter ruste vleiden, terwijl de beesten in de weide waren.

Hadde men met een krachtig zelfbestuur, in samenwerking met den protector, niet veel meer kunnen bereiken in dit land, waar op een eeuwenoude beschaving kon worden voortgebouwd?

Typisch. Den 11en October ll. had de prijsuitdeeling plaats voor de leerlingen van de handelsschool te Calicut aan de kust van Malabar. Leerlingen dezer school vinden een emplooi bij handelsinrichtingen en ondernemingen te Bombay, Haiderabad, Rangoen, tot laatstelijk zelfs in Somaliland. De heer Knapp, Collector van Malabar, hield bij gelegenheid der prijsuitdeeling eene rede, waaraan wij het volgende ontleenen:

Na er op gewezen te hebben dat nog verschillende elementen onder het ontwikkeld deel der Hindoe-bevolking, niet tot de Brahmanen behoorende, zoo weinig gebruik maakten van deze gelegenheid om zich op den handel toe te leggen, zeide hij:

»Maar biedt dit een teleurstelling, te meer nog is dat 't geval wat de Euraziërs betreft. Slechts één Euraziër bezocht in den loop van het jaar de school. De eurazische gemeente is sterk vertegenwoordigd te Calicut, en ik geloof 't bij 't rechte einde te hebben wanneer ik zeg, dat zij een belangrijk deel uitmaakt van de employés bij de voornaamste firma's. Dit vooropstellende, komt het mij vreemd voor, dat zij zoo weinig gebruik maken van de gelegenheid om hun zonen en betrekkingen een goede opleiding te geven voor het beroep, dat zij bekleeden, en waarvoor zij mijns inziens in sommige opzichten bijzonder geschikt zijn.«

Niet lang geleden viel ook in de indo-europeesche gemeente in Indië zulk eene indolentie waar te nemen. Maar wij gelooven, dat wanneer eenmaal ook in Indië de handelsscholen verrijzen voor Europeanen en Inlanders, de indo-europeesche jeugd zich al evenmin onbetuigd zal laten, als ze deed ten opzichte van de inrichtingen voor ambachtsonderwijs.

Typisch! In Engelsch-Indië zijn er handelsscholen en maken velen, waarvoor ze werden opgericht, er geen gebruik van; in ons Indië hunkeren velen er naar en zijn ze er niet!

Tusschen haakjes zij gezegd, dat de Euraziërs van Madras bekend staan om hun indolentie.

Het duitsch koloniaal Congres. In de eerste dagen van de maand October ll. had het, door de „Deutsche Kolonial Gesellschaft" uitgeschreven Duitsch Koloniaal Congres plaats, waarop in de verschillende sectiën besluiten werden genomen, welke wij hieronder verkort weergeven uit de *Deutsche Kolonial Zeitung* van den 21n October ll.:

Het Congres sprak de wenschelijkheid uit om een einde te maken aan de voortdurende willekeurige veranderingen in de namen der duitsche Zuidzee-eilanden. Voorts achtte het uitbreiding van het aantal proeftuinen, nu nog slechts in Oost-Afrika en Kameroen aanwezig, dringend noodzakelijk. Dan drong het er op aan dat aan duitsche universiteiten de gelegenheid voor sinologische studiën worde opengesteld.

Het Congres acht het noodig dat de scheepsdokters aan boord der, tusschen het moederland en de koloniën verkeerende passagiersschepen, door vóórstudiën op het gebied van tropische ziekten en scheepshygiëne op de hoogte hunner taak worden gebracht.

Het Congres acht het noodig, dat zoo spoedig mogelijk van overheidswege begonnen worde met de studie der rechtsgebruiken van Inlanders ten behoeve eener koloniale wetgeving in zake geschillen tusschen Europeanen en Inlanders.

De kennis der inlandsche talen moet onder de ambtenaren bevorderd en aangemoedigd worden. Daar naast moet zooveel mogelijk uitbreiding gegeven worden aan de kennis der duitsche taal onder de inboorlingen. De zending moet worden gesteund en aangemoedigd. Tegen den Islam en in het bijzonder tegen de uitbreiding der arabische taal en beschaving moet door een krachtige duitsch-christelijke actie worden geageerd.

Duitschland moet in ruil voor de producten zijner nijverheid de ruwe grondstoffen en producten uit de koloniën betrekken. Hiertoe behooren van wege het duitsche rijk de noodige credieten verschaft te worden voor: het wetenschappelijk onderzoek naar de rentabiliteit van bepaalde ondernemingen in de duitsche koloniën; den aanleg van spoorwegen, havenverbetering, bevaarbaarmaking van rivieren, aanleg van wegen, telegraaf- en telefoonlijnen, bestrijding van tropische planten- en veeziekten; en voor de bevordering der cultures, zoowel die als volkscultuur als die op plantages gedreven, in het bijzonder wat aangaat de katoen-, caoutchouc- en gutta percha-cultuur.

Het inboorlingen-vraagstuk moet voor Duitsch Zuidwest Afrika worden opgelost in dien zin dat dit land eene door Duitschers bevolkte kolonie worde.

De stroom van Duitsche emigranten behoort zooveel mogelijk naar de duitsche koloniën te worden geleid en anders bij voorkeur naar die streken, als Zuid-Brazilië en Argentinië, waar de aankomelingen duitsche pionniers en duitsche scholen vinden.

Voorts sprak het congres zijne denkbeelden uit betreffende eene, aan de Marokko-quaestie te geven oplossing, en gaf het zijne genoegdoening te kennen over de aangekondigde plannen tot uitbreiding der vloot.

RECLAMES.

Boekbespreking.

Van de **Landmeters-Vereeniging in Suriname** ontvingen wij in dank het verslag der vergadering, waarin de heer W. L. Loth zijne uiterst interessante mededeelingen deed betreffende de wederwaardigheden van het landmetersvak in die kolonie, waaruit blijkt dat, gelijk de heer Loth zeide, in Suriname op kadastraal gebied nog alles gedaan moet worden, waarbij bekwame en conscienciеuse landmeters noodig zullen zijn. Dat de landmeters in Suriname zelven van die, van hun vak gestelde eischen doordrongen zijn, blijkt reeds uit het doel, dat bij de oprichting dezer jonge vereeniging voorzat.

In zijne brochure »**Iets over de fiscale wetgeving in Nederlandsch Oost-Indië**" geeft den heer A. J. N. Graafland eenige interessante opmerkingen betreffende de grondslagen der voornaamste directe belastingen, waarbij hij tot de volgende conclusie komt:

De personeele en verpondingsbelasting zijn, zooals zij thans luiden, in Indië veelal niet behoorlijk uitvoerbaar en leiden tot willekeur; het patentrecht en de bedrijfsbelastingen zijn verouderd, onbillijk en inconsequent, de laatste is zelfs in strijd met de indische grondwet; het overgangsrecht is te drukkend, het recht op de openbare verkoopingen is onlogisch; de zegel- en successiewet kunnen productief gemaakt worden en ten slotte vindt het stelsel van belasting naar draagkracht in Indië nog weinig toepassing, zoodat summa summarum een algeheele herziening der indische belastingwetten zoowel voor den staat als voor de belastingschuldigen wenschelijk is, maar dan door deskundigen.

De beschouwingen welke schrijver tot deze conclusie leiden zijn o. i. de lezing overwaard. Interessant vooral is wat aangevoerd wordt tegen het huidig patentrecht, waarin schrijver o. a. wijst op de *verplichting* van den staat om de ambtenaren in het patentrecht aan te slaan, op het onbelast blijven der inkomsten van buiten Nederlandsch-Indië gevestigde maatschappijen en van de inkomsten uit kapitalen in Indië zelf, al hetwelk schrijver aanleiding geeft om eene algemeene inkomstenbelasting voor te staan, waarin personeele belasting en patentrecht worden vereenigd.

Wij ontvingen van den schrijver, den heer P. J. F. van Heutsz, ter recensie een overdruk van zijn **Millioenen-phantasieën van een out-sider**, in het »Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N. I.« verschenen. Er komen in deze »phantasieën« enkele welgeslaagde wenken voor, zoodat het geheel zich wel laat lezen, al hinderen zooaf en toe de taal- en stijlfouten.

Doel van den schrijver is blijkbaar te betoogen dat Indië moet in staat gesteld worden, om te kunnen leenen voor datgene, wat aan de verhooging zijner productiviteit ten eigen bate behoort te worden dienstbaar gemaakt — een pleit voor de scheiding tusschen de nederlandsche en indische financiën. Hopen we dat het daartoe eerlang kome. We zijn 't in dit opzicht geheel met den schrijver eens.

Maar, wat zou dit toch beteekenen aan het slot, na een peroratie tegen »de orthodox-kapitalistische politiek der zeventiger jaren":

»Vrije exploitatie is alleen dan goed voor een land, als zij komt onder staatsbeheer en daardoor aan den staat verzekert een rechtmatig aandeel in de opbrengst, ten bate van het algemeen belang, ten behoeve der staatsuitgaven tot instandhouding van den staat."

Maar dat is geen vrije exploitatie meer, zouden we zoo zeggen, doch de zuivere staats-exploitatie. En als we daarmee alleen Indië moeten opheffen, nu, laten we dan voorloopig maar 'n plaatsje in de roef van de trekschuit bestellen.

»**De Triomf van Onwil en Onverschilligheid**" is de titel van het tiende nummer der serie: »Waar vele millioenen gebleven zijn. En waar vele millioenen nog zullen blijven?" door den heer Roessingh van Iterson in het licht gegeven, om eene contrôle op de verantwoording van 's lands ontvangsten in Indië te bepleiten, welke thans z. i. door de vigeerende voorschriften op het geldelijk beheer in Nederlandsch-Indië niet in afdoende mate wordt gewaarborgd, waardoor het voorkomt dat diefstallen bij de landskassen niet of te laat kunnen worden ontdekt. Van den tegenwoordigen minister van koloniën hoopt schrijver dat deze den moed zal hebben om in deze handelend op te treden.

Van den schrijver *Dr. J. Groneman* ontvingen wij een overdruk uit »*Het Daghet*« van zijn in dat nieuwe, fraai geïllustreerde, Indisch Tijdschrift verschenen artikel: »**Een weder oplevende Kunst**«, waarin hij eene aanschouwelijke beschrijving geeft van de hoogstaande pamor-smeedkunst te Djocdja, zooals de bezoekers van »Boeatan« die hebben kunnen bewonderen aan den mooien keris, die door H. M. de Koningin, bij Haar bezoek aan onze permanente tentoonstelling Plaats 9 werd aangekocht. Sedert werden door »Boeatan" meerdere exemplaren besteld, hetgeen den zoozeer voor de Javaansche kunstnijverheid voelenden en ijverig-werkzamen schrijver hoopvol doet zeggen: Als dat zoo voortgaat komen wij, de vereeniging »Oost en West" en ik, langzaam maar zeker nader tot ons doel: de verheffing van menigen Javaan uit zijn kwijning, door aan deze en andere vormen van zijn kunstnijverheid nieuw leven te geven. En dit geldt in dit ééne geval, niet alleen den wapensmid, maar ook den vervaardiger van de houten (of beenen of ivoren) *oekiran*, van den sierlijken ring onder aan dat gevest, een kunstwerk op zichzelf en van de scheede met haar edelgevormden *wronka* en de fijn bewerkte metalen overschede of *pendoq*.

De heer *J. E. Jasper* zond ons een overdruk uit het *Tijdschrift van het Binnenl. Bestuur* met de beschrijving der »**Vlechtindustrie in de residentie Jogjakarta**" door *Engelbert van Bevervoorde*. waaraan door hem zelven toelichtingen en platen werden toegevoegd om het een afgerond geheel te maken. Met belangstelling zien wij de uitvoering tegemoet zijner belofte, aan het einde van dit geschrift gedaan: »Aan de verschillende patronen, de gevlochten voorwerpen benevens aan de overige bizonderheden der vlechtkunst op Java en Madoera zullen later afzonderlijke hoofdstukken worden gewijd"; omdat, zooals reeds meer door ons werd betoogd juist van de bevordering der Ned.-Indische vlecht-industrie zooveel te verwachten is.

INGEZONDEN.

Aux grands maux les grands remèdes.

Geheel instemmende met de beschouwingen der redactie van »Oost en West« in No. 31 van 12 dezer, en met het artikel: »De Indische begrooting«, is ondergeteekende zoo vrij zijn »stelsel van inkomsten voor Insulinde« in overweging te geven, op het gevaar af van voor »utopist« te worden gehouden.

Nagenoeg in geheel Insulinde beschouwt het volk de Almachtige Schepper van het Heelal, de *Allah* der Mohamedanen, als de Heer en Meester van *alles*, dus ook van den *grond*. De menschen, welke dien grond ontginnen, zijn slechts de *vruchtgebruikers*. Een verzameling van *vruchtgebruikers-gezinnen* vormt de gemeente. Tot deze grondgedachte terugkomende en een ideale toestand veronderstellende, zou de economische toestand van een land als *Java* of *Sumatra* zeer gemakkelijk op te lossen zijn. Elke gemeente heeft een vertrouwbaar bestuur. Aan elke bewoner der gemeente, hij zij fabrikant, planter, landbouwer, neringdoende, ja aan den minst aanzienlijke zoowel als aan den rentenier, staat de gemeente den verlangden grond af, tegen huur of erfpacht. Daardoor ontvangt de gemeente jaarlijks een aanzienlijk geldelijk bedrag.

De primitieve, eenvoudige toestand is echter thans geheel anders. Door willekeur, bedrog en door groot kapitaal zijn veel gemeentegronden in handen gekomen van veroveraars, uitzuigers en geldschieters en ook van de Regeering. Niets is echter nadeeliger voor de algemeene welvaart der bevolking, dan die verscheidenheid in grondbezit, waardoor zij, die daarvan verstoken zijn, tot proletariërs en weleer tot lijfeigenen en pandelingen werden gemaakt. Evenals in Rusland, zooals *Tolstoï* terecht zegt, is overal het partikulier grondbezit de oorzaak van veel ellende, haat en nijd, en van de misdaden, die er het gevolg van zijn.

Is in de zoogenaamd beschaafde landen van Europa en Amerika de tijd nog vèr af, eer aan de algemeene afschaffing van particulier landbezit en de daaruit voortvloeiende algemeene welvaart, gepaard met verdwijning van geldelijke contributiën, kan worden gedacht, Insulinde verkeert door de geïsoleerde ligging der verschillende eilanden en door het gezag, hetwelk het *Gouvernement* overal in handen heeft, in een anderen toestand. Suppressie van alle belastingen en van *heerediensten* zou zulk een goeden indruk maken, dat een wet, welke alle gronden tot gemeente-eigendom verklaart, met juichtoonen zou worden ontvangen.

Er bestaat echter één hoofdvoorwaarde: eerlijkheid en geschiktheid van het gemeentebestuur! Dit te bereiken, zal overleg en tijd kosten, en voortdurende controle. Aan hetzelfde euvel staat de Regeering echter bloot, wat het heirleger van belasting-ambtenaren betreft. Bovendien verwekt de periodieke inning van belastingen ongetwijfeld steeds weerzin, haat, verzet en — vooral in landen als Noord-Sumatra — amok-partijen zonder einde. De gemeentegrond moet onvervreemdbaar zijn, rijk en arm behooren verplicht te worden de stukken of stukjes grond, die ze noodig hebben, van de gemeente in erfpacht of huur te nemen. De gemeenten zullen een zeker percentage hunner inkomsten moeten afstaan aan het »Gouvernement" en bovendien verplicht zijn alles, wat noodig en nuttig is in hun gemeente, te bekostigen.

De Regeering heeft, behalve de contributiën der gemeenten, verschillende bronnen van inkomsten, als: exploitatie van delfstoffen, van spoor-, post- en telegraafdienst, van opium-, zegel-, zout-debiet enz.

Men beschouwe dit ontwerp slechts als een ruwe schets, van een radicale hervorming in den economischen toestand van Insulinde en vooral als een uiting van tegenzin in het opleggen van geldelijke belastingen in landen, waar het volk toch het »Gouvernement" als heerscher met leede oogen aanziet, en het uitzuigingssysteem, onder welken vorm ook, behoort te worden vermeden.

K. H. O. VAN BENNEKOM.

Zutphen, 16 October 1905.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 31 October 1905. N°. 44.

Lantana, door Mr. J. F. Dijkstra. — Verslag over den wedstrijd van pulverisateurs, gehouden te Wageningen in 1904 en 1905 (met plaat). — Arbeidstoestanden op Java, door Victor J. Clark. — Beschrijving van de goudwinning der geheele wereld. — Kedirische Landbouwvereeniging. — Vereeniging ter bevordering der katoencultuur in de Nederlandsche koloniën. — De landbouw van Curaçao en zijne toekomst (vervolg). — *Feuilleton:* Persoonlijke waarnemingen op Cuba. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Eigen Haard. 28 October 1905. N°. 43.

Luitenant Christoffel, door J. F. L. de Balbian Verster (Met portret en afbeeldingen). — Terugkeer van den Oud-Gouverneur C. Lely (met afbeelding).

Orgaan der Ned. Zendingsvereeniging. Nov. 1905.

De Chineezen en ons werk, door J. H. Blinde. — Aan de viering van welke godsdienstige feesten behooren wij onze Christengemeenten te wennen? Enz.

Maandbericht van het Ned. Zendelinggenootschap. Nov. 1905

Delizending. Ressort Sibolangit, door J. H. Neumann. — Verwachtingen aangaande de Hoogvlakte, door E J. van den Berg. — Verslag van het ressort Segaran over het jaar 1904, door S. de Vries (slot). — Verslag omtrent den werkkring Swaroe over het jaar 1904, door D. Louwerier. Enz.

NAAMLIJST VAN LEDEN toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand October 1905.

Heer	I. Grootendorst Bzn.	Apeldoorn	ƒ 1.50	lid.
″	De Heer	″	1.50	″
Mevr.	Douairière Jhr. P. H. Reijnst geb. Jonkvr. J. W. C. I. van den Bosch	″	1.50	″
″	J. A. Wijn	″	1.50	″
Heer	A. I. Donk	″	1,50	″
″	R. F. Ploegman Jr.	″	1.50	″
″	M. de Wekker	″	1.50	″
″	A. de Graaf	″	1.50	″
″	P. E. Albers	″	1.50	″
″	J. F. Wegener	″	1.50	″
″	T. J. Kuipers	″	1.50	″
″	I. C. Oosthout	″	1.50	″
″	G. C. P. Bennink	″	1.50	″
″	P. Blaeser	″	1.50	″
″	J. G. Schuuring	″	1.50	″
″	T. Gerdes Oosterbeek	″	1.50	″
″	Mr. I. I. Uiterwerf Sterling	″	1.50	″
″	W. F. Meijer	″	1.50	″
″	K. Smit	″	1.50	″
″	Gebr. van Heerden	″	1.50	″
″	Firma G. S. Hendrik-Meijer	″	1 50	″
″	E. A. Kerkmeijer	″	1.50	″
Mej.	C. Breman	″	1.50	″
Heer	J. Fabery de Jonge	″	1.50	″
″	J. Nooteboom	″	1.50	″
″	W. S. Anderson	″	1.50	″
″	W. A. K. Bettink	″	1.50	″
″	R. Boersma	″	1.50	″
Mej.	S. M. Chambesy	″	1.50	″
Heer	J. C. Götte	″	1.50	″
″	J. de Horst	″	1.50	″
″	H. van Houten	″	1.50	″
″	T. Houtsma	″	1.50	″
″	J. A. Kerkhoven	″	1.50	″
Mevr.	J. A. Kuijck-van der Velde	″	1.50	″
″	de wed. J. F. Koning	″	1.50	″
″	J. Willekes Mac. Donald van Dongelen	″	1.50	″
Heer	L. Maks	″	1.50	″
″	J. L. Moens	″	1.50	″
Mej.	A. Mouw	″	1.50	″
Heer	W. Posthuma	″	1.50	″
″	L. Pot	″	1.50	″
″	G. A. Römer	″	1.50	″
Mej.	H. G. Ruijter	″	1.50	″
Heer	B. Tideman	″	1.50	″
Mevr.	de Wed. B. J. Uiling	″	1.50	″
Heer	H. R. A. Vechtman	″	1.50	″
″	K. Vliedorp	″	1.50	″
″	M. J. Vonk	″	1.50	″
″	J. Vos	″	1.50	″
Mevr.	de Wed. J. M. Wijers	″	1.50	″
Heer	J. van Zon	″	1.50	″
″	J. J. van Dijk	″	1.50	″
″	W. N. Coenen	″	1.50	″
″	M. Blumenau	″	1.50	″
Heer	J. W. van der Meij	″	2.50	″
″	A. F. van Wieringen	″	1.50	″
″	G. C. van Delden	″	1.50	″
″	J. A. Mulder	″	1.50	″
″	A. Pull ter Gunne	″	1.50	″
″	Gebr. Noteboom	″	1.50	″
″	Firma R. W. de Jong	″	1.50	″
Mevr.	Beelenkamp	Breda	1.50	″
Heer	Dr. N. Munk	Nijmegen	1.50	″
″	F. G. H. Vlasblom	's-Gravenhage	1.50	″
Mevr.	de Wed. C. S. de Jong geb. Bakker	″	1.50	″
Heer	L. C. Agerbeek	″	2.50	″
″	B. Tammes	″	1.50	″
″	H. C. Kronouer	″	2.—	″
″	W. G. J. Jaarsveld	″	2 50	″
″	J. P. F. Dietz	″	2.50	″
″	W. F. J. van Lakerveld	″	2.50	″
Mevr.	de Wed. van der Poel geb. du Rij van Beest Holle	″	2.50	″
Heer	J. G. B. Berlauwt	Apeldoorn	1.50	″
″	Mr. J. Brunger	″	1.50	″
Mevr.	de Wed. H. C. P. de Bruijn Engelbrecht	″	1.50	″
″	M. van Buuren—van Heutsz	″	1.50	″
Heer	A. W. Grotenhuis	″	1.50	″
″	L. J. Hardonk	″	1.50	″
″	C. G. Hemminga	″	1.50	″
″	H. Jansen	″	1.50	″
″	F. Kamphuis	″	1.50	″
″	G. Mentink	″	1.50	″
″	D. C. L. Neelmeijer	″	1.50	″
″	H van Nes	″	1.50	″
″	A. F. Pijttersen	″	1.50	″
″	E. Roeterdink Sr.	″	1.50	″
″	J. Roeterdink	″	1.50	″
Mej.	C. C. J. Saalbach	″	1.50	″
Heer	Jhr. Ch. Smissaert	″	1.50	″
″	Dr. J. A. Voorthuis	″	1.50	″
″	W. A. Vrolijk	″	1.50	″
″	F. H. Montagne	″	1.50	″

Mej. K. du Rij van Beest Holle en Mevr. M. E. Lefebre geb. Tollens hebben de contributie van ƒ 1.50 verhoogd tot ƒ 2.50.

Aan Donateurs, Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis te geven aan den Administrateur, Riouwstraat* 212, *den Haag*.

ADVERTENTIEN.

HOLLAND.
Malaria vrije streek ......
.... Goede Scholen
ZEIST nabij UTRECHT.

Gemeubileerde en Ongemeubileerde Villa's te huur.
Gelegenheid tot opname van kinderen bij gegoede familie's.
Inlichtingen bij Gebr. PIJPER en Co. *ZEIST.*

Kweekschool
voor Onderwijzers(essen)
Elandstraat 130, Den Haag.
MOD. TALEN, WISK. enz.

Photographie
Artistique.
KOENDERS & Cie.
27 Anna Paulownastraat
LA HAYE.
Téléphone 2221.

Wild en Gevogelte.
Frits v. d. Koelen
OUDE MOLSTRAAT 2B. bij het Stadhuis,
Den Haag.

C. BULTÉ,
CUISINIER.
UITZENDING van DINERS
van af 80 cents.
OBRECHTSTRAAT 265.

J. VAN VOLLENHOVEN,
POELIER,
Vlamingstraat 9, 's-Gravenhage.
Telephoon Interc. No. 2504.
Leverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Speciale Inrichting tot het leveren van Wild en Gevogelte voor Hôtels en Restaurants.

MAURITS UT & Co.
TAILLEURS.
Solied adres voor Heerenkleeding naar Maat.
Fransche en Engelsche Stoffen.
ELEGANTE COUPE.
Reparatiën spoedig, net en billijk.
Van nu af aan eenig adres Houtmarkt 17, Den Haag.
N.B. Ook per briefkaart te ontbieden.

TE KOOP:
Zoolang de voorraad strekt eenige
ZILVEREN HORLOGES voor f 4.50
met garantie. Extra aanbieding.
M. C. A. BUIJS, Horloger,
Witte de Witstraat 140.

VOORSCHOTTEN
verkrijgbaar op langen en korteren termijn bij
BIGOT, BOOT & Co.
In Assurantien.
DENNENWEG 63 — INT. TEL. 1734
'S GRAVENHAGE.

Fabriek van Militaire en Civiele Equipementen.
Hofleveranciers van H. M. de Koningin.
PAPESTRAAT 21. — DEN HAAG.
Telephoon 2468.
W. VERVLOET & ZOON.

ZUID-HOLLANDSCHE BIERBROUWERIJ
DEN HAAG,
levert op fust en flesschen
Pilsener, Munchener, Lager en Gerste Bieren.
TELINT. 2372. — VRAAGT PRIJSCOURANT.

Magazijn van Mechanische Optische en Technische
Speelgoederen.
UITGEBREIDE SORTEERING.
Korte Poten 5, nabij het Plein.
M. HAZEBROEK-TEUNISSEN.

MISS MARY 3 c.

FRANSCHE VRUCHTEN
BORSTPLAAT-CHOCOLAAD
GERRETSEN,
Confiseur — Cuisinier.
Noordeinde 91. Telefoon 3185.
Fournisseur de la Cour.

Dans-Instituut
W. M. WEIJNE,
Secretaris van den Nederl. Dansonderwijzersbond,
Kon. Emmakade 73-74, Den Haag.
Prospectus wordt gaarne toegezonden.

AARDAPPELENHANDEL
W. v. d. LANS, Frederikstraat No. 50.
Levert uitsluitend
1ste Kwaliteit Aardappelen.
Bestellingen franco thuis bezorgd.

H. SIEBOLTS
Schenkweg 90. — 's-Gravenhage.
DECORATEUR — BEHANGER.
MAGAZIJN van TAPIJTEN, ZEILEN, GORDIJNEN, ENZ.
BEDDENFABRIEK.
VERHUIZINGEN in eigen Tapissières onder garantie door geheel EUROPA.

Het Magazijn van Behangselpapieren is
De Onderneming
VEENKADE 3b. Den Haag.
Ruime keuze in Behangselpapieren
in alle genres.
Beleefd aanbevelend, R. ZONDERVAN & ZOON.

„A la Belle Canne".
M. A. LABOYRIE,
Fournisseur de S. M. la Reine,
GROENMARKT 24, LA HAYE.
Téléphone 2505.
Maison de premier ordre pour Ombrelles, Parapluis, Cannes.
Recouvrages. Réparations.

SPEKSLAGERIJ
van **A. J. STOKMAN**
Papestraat 1B.
Tel: 2180.
Spec: in fijn bewerkte Leverworst.

Wasch-, Glans- en Strijkinrichting „FORTUNA",
Hoefkade bij de Jan Blankenstraat, den Haag.
Ondergeteekende heveelt zich beleefd aan voor het Wasschen en Strijken van alle soorten fijne Goederen, Gordijnen, Blouses enz. — Wasschen worden tegen billijke prijzen droog en opgemaakt afgeleverd. — Prijscourant op aanvraag. Aanbevelend, **Mej. v. d. NEUT.**

SIGAREN-MAGAZIJN van
J. H VAN VELZEN, Weimarstraat 4A.
Export voor Indië blikverpakking.
Bijzonder aanbevolen 't Javaantje 3 ct., La Delicia 4 ct., Grand Royal 5 ct., El Imperial 6 ct., Simpatia 7 ct., Roosevelt 15 ct.

GERRIT LETTE,
BANKETBAKKERIJ
Sumatrastraat 117.
SPECIALITEIT IN
ECHTE INDISCHE SPEKKOEK,

N. LUCAS,
BLOEMEN-MAGAZIJN
Stationsweg 73,
DEN HAAG.
Levering van alle voorkomende Bloemwerken.

C. E. VAN DRECHT, Chasséstraat 12.
Dames- en Heeren-Modeartikelen.
— DAMES HANDWERKEN. —
Costumes - Peignoirs - Blouses.
DAMES- EN KINDERHOEDEN.

Export. ***Import.***
G. C. VAN ZAALEN.
Aardappelhandel,
Zuid Oost Binnensingel 53-55, 's-Gravenhage.
Telegr.adres Zaalen Haag. Telef. Interc. 114.

Magazijn van Lakens en Stoffen.
Joz. J. Dietz,
Md. Tailleur, Korte Houtstraat 7,
DEN HAAG.
Speciale Inrichting voor Ambtsgewaden.

SPIEGEL EN LIJSTENFABRIEK
van J. ARENS.
28A. ZOUTMANSTRAAT 28A.
Speciale inrichting voor
OVERVERGULDEN.

J. H. K. MEIJER,
IMPORTEUR VAN
Havana-Sigaren, Sigaretten, Tabak enz.
Passage 9, Bezuidenhout 132,
DEN HAAG.
Export naar Oost en West.

J. VAN BOMMEL,
Magazijn in Kantoor- en Schrijfbehoeften
Jap. Wandversieringen
PORTRETLIJSTEN in alle maten en
LUXE ARTIKELEN.
60 PRINSESTRAAT, hoek Juffr. Idastraat
en 1ste OBRECHTSTRAAT 59.

J. VAN DE GRIEND
Zwarteweg 61-62. DEN HAAG.
Telefoon No. 125.
Expediteur voor Verhuizingen binnen en buiten de stad en vervoer van alle goederen.

Maison Nederland
10 Heerengracht 10, Den Haag.
Prachtige Collectie **Mantels - Mantelcostumes,**
Aparte genres.

NOORDEINDE 45.
Albert Ashoff
Chemisier.
Specialiteit Overhemden naar maat.

E. P. MEIJER,
Koningsplein 6. 's-Gravenhage.
Publiek Telefoonstation No. 2552.
Drogerijen. Specerijen. Toilet-Artikelen.
VERBANDSTOFFEN.
Zieken- en Kinder-Verplegings-Artikelen.
Specialiteits Geneesmiddelen.

Specialiteit in Melk en Melkproducten
Tous nos Articles sont d'une qualité supérieure.
EN GROS.
D. OUDSHOORN,
9, Lange Poten 9,
'S-GRAVENHAGE (Holland).
EN DÉTAIL.
Export over The Whole World.
Grössere Abnahme bedeutenderes Rabat.

Nieuw merk
„Solo" Thee
Geurig en waterhoudend
à f 1.00 en f 1.25.
Firma A. W. PEUCHEN,
v. Speijkstraat 112.

Restaurant
Knappstein,
Vlamingstraat 15--17 Den Haag.
Plâts du Jour à 50 Cts.
van 11½—2 uur.
Diner van af 80 Cts.
van 4½—7 uur.

Firma TENZER,
Oude Molstraat 15—15a. Den Haag.
Generaal-Vertegenwoordiging voor Nederland en Indië van verschillende eerste fabrieken in Brandapparaten, fijne Houtwaren voor Branden, Snijden, enz.
Engrosmagazijn en Etalage:
Oude Molstraat No. 2, bij het Stadhuis.

J. F. HANSEN, Mr. Smid.
Magazijn van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.
GASORNAMENTEN.
Huishoud. Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek REGENTESSELAAN,
'S-GRAVENHAGE.

THE LONDON COMPANY,
36, Noord-Einde 36.
BETROUWBARE KLEERMAKERIJ.
Elegante Coupe. — Solide bewerking. — Hoogst billijke prijzen.
Indische Uitrustingen naar de laatst uitgekomen modellen.

A. N. DE LINT, Delft.
EXPORT.
Prima PORTLAND-CEMENT,
VUURSTEEN in alle vormen.
Vloer- en Wandtegels.

Melk- en Boterinrichting
„WILHELMINA",
Nieuwe Havenstraat 56,
Tel. 240.
Melk, Boter, Room.

's-Gravenhaagsche Beelden- en Vazenfabriek
Maison de Vente et Grand Atelier de Moulange.
H. F. ANTHEUNIS-DIERCK,
Eenig Depot Stille Veerkade 23.
Fabriek: v. d. NEERSTRAAT 12a.
LA HAYE (Hollande).

G. ELSHOVE,
Loosd. Kade 11, 's-Gravenhage.
Goedkoopst en meest vertrouwbaar
adres voor
ORGELS en PIANO'S.

SPECIALITEIT in
Lekkerlekker en Boterkoeken.
J. van der WOLF,
voorheen ROMBOUTS,
CONFISEUR, PATISSIER,
PRINSENSTRAAT 122, 'SGRAVENHAGE.

Fabriek en Magazijn in Grafdoozen.
Kunstbloemen, Graf-, Tooneel- en Bruidskransen,
SIERPLANTEN, CORVEN EN BOUQUETTEN,
en alle Benoodigdheden tot het vervaardigen van Bloemen.
14, Groote Markt 14.

A. WIJNMAN
LA HAYE, 7 NOORDEINDE 7.
CHOCOLAT et DESSERT.
Demandez
CHOCOLAT au LAIT.

F. v. Dun & Th. Kneifer,
BLOEMISTEN.
ZOUTMANSTRAAT 67
bij de Laan v. Meerdervoort.
Den Haag.

Telephoon 1788.
Comestibles en Koloniale waren.
E. M. HEBRANS
No. 71, ZOUTMANSTRAAT,
(bij de Laan van Meerdervoort.)
— ***Vraagt Fabers Koek.*** —

F. MOULIJN Firma W. Moulijn
SCHOOLSTRAAT 29.
Anno 1844.
Banketbakkerij. Telephoon No. 3419.
SPECIALITEIT IN:
Zoute Stengels, Haagsche Puntkoek, Galette Suisse.
Verzending naar Oost- en West-Indiën.

W. A. H. MEERSHOEK
IN
Groenten, Aardappelen, Fruit en Comestibles.
Frederikstraat 36. Den Haag.
Telephoon No. 1361.

Maison H. VAN AKEN & ZOON, E. Fonvielle Succr.,
Fournisseur de la Cour,
HOOGE NIEUWSTRAAT 40, bij het Lange Voorhout.
Volaille, Gibier, Foies Gras et Truffes.
LA HAYE. Téléphone 1617.

Zwitsersche Wasch-, Electrische Bleek- en Strijkinrichting
te RIJSWIJK.
Wit- Bont- Wol- Gordijnen-Wasscherij.
Tapijtreiniging. - Uitstoomerij. - Chemische Wasscherij. - Motzuivering.
GEEN CHLOORKALK. — EIGEN WATERTOREN.

J. A. M. Zeij
Tailleur, Heerenstraat 13a.
voorheen Chef-Coupeur te Soerabaia.
Uitrustingen volgens de in Indië gedragen Modellen, voor
Officieren, Ambtenaren en Particulieren.

KLEINGELD & ZOON
TAILLEURS.
Parkstraat 39. Den Haag.

H. C. A. TROUWBORST,
Molenstraat 46. Den Haag.
Diverse houten Huishoudelijke Artikelen.
Alle soorten Borstelwerk.
IJzeren Aschbakken, Sponsen en Zeemleder.
Diverse soorten Poetspomades en Schoensmeren, Potlood enz.

AGUILAR'S
Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.
Vraagt Prijscourant.
Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG.
Telephoon Interc. 264.
Bijkantoor: Batavia
B. DE BAS & Co.
Filialen: UTRECHT—LEIDEN.

Brandstoffenhandel
C. C. LENS.
Z. O. Binnensingel 97, b/d Zwarteweg, Den Haag.
Interc. Telephoonnummer 120.
Jaar van Oprichting 1843.

P. M. Tamson,
Nieuwstraat 7, Telefoon 2533.
PASSERDOOZEN.

E. J. KOPPEN.
Confiseur Patissier
LANGE POTEN 25.
Salon de
Rafraichissements.

VAN GOCH & Co.
in Effecten,
Toussaintkade 8e.

Hôtel-Restaurant VAN DER BURG, Wagenstraat 23, den Haag.
Billijke conditiën voor langdurig verblijf voor Indische Familiën en Pension.
DINERS VAN AF 80 CENTS.
PLATS DU JOUR in keuze met SOEP 50 Cents.

HAARKLEURKAM.
Patent van Hoofdapotheker HOFFERS voor Dames en Heeren. Grijs of rood Haar in vijf minuten *blond*, *bruin* of *zwart* kleuren. Gegarandeerd onschadelijk en vrij van alle vergif, onder verantwoording van Mr. Dr. HEUFFEL, Arts. Opgangmakende nieuwe vinding en is de eenige Kam voor het geheele leven te gebruiken. Vele duizenden in gebruik. Gebruiksaanwijzing er bij. Prijs **f 2.60** franco. Rembours 15 ct. meer. Alleenverkoop. Geen filiaal. Geheim verpakt zonder kenmerk.— Firma K. W. KLAVERKAMP, *BLEIJENBURG* 58, Den Haag.

Pierre Caron Fils.
Kleedermaker.
Plaats 25.
Specialiteit in Automobiel-Kleeding.

English Lessons
by Mr. E. HAYWARD,
16 v. Merlenstraat Den Haag.
Inlichtingen te bekomen bij de Uitgevers van dit blad.

G. BULTÉ.
Sedert 1893 gevestigd
16 Witte de Withstraat 16.
Manufacturen, gemaakte en gebreide goederen, zeil, dekens, enz. enz.
Groote sorteering, goedkoopste prijzen, stalen op aanvrage p. o.

SIGARENHANDEL.
H. L. VAN RIJSWIJK,
Passage 40, — Rotonde,
DEN HAAG.
Speciale blikken verpakking voor OOST- en WEST-INDIEN.

American Lunch-Room.
Café-Restaurant Bodega
Spijskaart met groote verscheidenheid.
Spuistraat 12. Den Haag.
L. H. A. STEVENS.

OPGERICHT 1820.
Erve J. v. d. BERGH
Hofleveranciers,
Nieuwstraat 9.
Specialiteit in
Fijne Java koffies, Java en China Theëen.

J. B. Benner,
HOFLEVERANCIER.
79 NOORDEINDE 79.
Piano's en Orgels.

Gevestigd sedert 1880. — BEKROOND 1886.
KOFFERFABRIEK
F. K. N. BORN,
Fabriek en magazijn van Koffers, tasschen en lederwaren.
Fabriek WESTERBAANSTRAAT 1 E.
Magazijn VEENKADE 44a, hoek Westerbaanstraat.

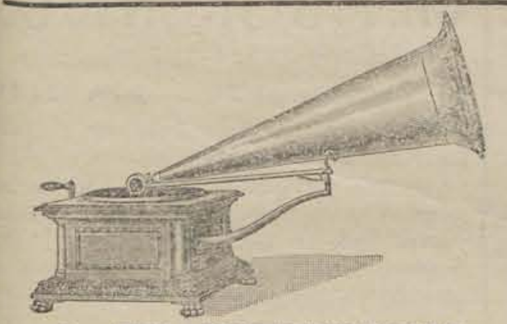
Parfumeriën
Toilet-artikelen enz.,
E. Letitre,
Passage 13.

Atelier voor Reparatiën.
Goud, Zilver, Diamant en Horloges,
J. L. BERNHARDI Jr.
Vlamingstraat 11. Den Haag,
tegenover de Fransche Bazar.

Firma D. SCHERRENBERG,
NIEUWE MOLSTRAAT 27.
Papierhandel, Stoom Papieren zakkenfabriek en Drukkerij.
Afdeeling inkoop van oud papier enz.
NIEUWE MOLSTRAAT 44.
TELEFOON 928.

VAN VEEN'S
THEE
'S-GRAVENHAGE — PLAATS 33,
Telephoon 2375.

J. DRIESSEN.
Poelier.
PARKSTRAAT 19. DEN HAAG.
Telefoon 3102.

A. W. HEIJNEN
Noordeinde 48, Den Haag.
Hoofdagentschap voor Den Haag en Omstreken van de
ODEON SPREEK-ZING-MACHINE.
Odeonplaten worden aan twee kanten bespeeld.

's-Gravenhaagsche Kofferfabriek
TASMANSTRAAT 72.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor alle soorten Hand-, Reis-, Hut-, Mail- en Dienstbodenkoffers.
Alle reparatiën worden spoedig en net afgeleverd.
Aanbevelend **F. W. P. D. TOONEN**

Brückel Mutzenbach
Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
's GRAVENHAGE.
Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

VLEESCHHOUWERIJ van
Gebrs. de Zwaan,
HOFLEVERANCIERS.
WAGENSTRAAT 37. Teleph 849. 's-GRAVENHAGE.
Bevelen zich beleefdelijk aan voor de levering van eerste kwaliteit **Rund-, Kalfs- en Lamsvleesch.**

C. DONKER,
Telefoon 55. HOFSTRAAT 5 's Gravenhage
Hoofd-Agent voor Nederland van de
WAFFENRAD RIJWIELEN,
uit de beroemde geweerfabriek te Steyr, Oostenrijk
PROPATRIA RIJWIELEN.

S. NETTO,
Firma H. P. v. d. BURGH & Zn.,
WITTE DE WITHSTRAAT 36,
DEN HAAG.
Hoeden, Petten en Heeren Mode-Magazijn.
Overhemden op maat, Fantasie Vesten.

F. HINTZE, Spuistraat 60.
Kunst- en ivoordraaier.
Specialiteit in tabaks-, sigaren- en sigarettenpijpen. Wandelstokken.
Atelier voor reparatie van waaiers, ivoor, paarlemoer en schildpad.
— — — Opmaken van horens. — — —

Stoffeerderij, Bedden- en Meubelmakerij
Opgericht 1875.
M. C. Kreeft,
Wijd Achterom 113. Den Haag.
Werkplaatsen Hofspui 5B.
— — COMPLEETE MEUBILEERING. — —

Firma P. J. KOK.
Dag. Groenmarkt 38.
TELEPHOON 2508.
Spekslagerij en handel in uitsluitend 1ste kwaliteit fijne vleeschwaren.

Spuitwater en Limonade
op **Kogelflesschen** bij abonnement.
Stoomfabriek van koolzuurhoudende dranken.
Laan 26a, 28 & 28a
bij de GROOTE MARKT.

SIGARENFABRIKANT.
UITSLUITEND HANDWERK.
E. J. G. OSKAM,
Importeur van Havana-Sigaren.
Den Haag. Hoogstraat 27. Telefoon 2403.
Speciale verpakking voor Indiën.

Heeren hoedenmagazijn
Jean Meyer.
Passage 49--51--52.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, LENSVELT NICOLA,
DEN HAAG. TELEFOON No. 2531. VEENESTRAAT 23.
Luncheon room.
KOFFIE. — THEE. — CHOCOLADE.

„A la Parisienne."
J. KROGER. SPUISTRAAT 32. DEN HAAG.
3de huis van af de Passage.
Dames en Kinderkleeding.
SPECIALITEIT REFORMKLEEDING.
CHIQUE COUPE. ACCURATE BEWERKING.

KLEEDERMAKERIJ van
P. F. J. VAN ZUIJLEN,
PIET-HEINSTRAAT 55.
Soliede stoffen goedpassende Coupe.
Billijke prijzen.

A. A. BOLT,
Confiseur, Patissier. — HOFLEVERANCIER.
BANKASTRAAT 4f, 4c, 4d, 4e.
Echte Indische Spekkoek.
Ook verkrijgbaar in „BOEATAN," Plaats 9.

Sigaren en Sigaretten
Magazijn „WILHELMINA",
Gedempte Burgwal 39,
Den Haag.
Monsters worden gratis en franco op aanvrage toegezonden.

DE KINDERWINKEL.
Specialiteit in Kinderhoeden, Mantels, Jurken enz enz.
Levering van complecte Luiermanden.
J. T. H. VRIES. Schoolstraat 32.
Gevestigd sedert 1876.

COMPAGNIE BORDELAISE
Lange Poten 23.
Pilsener Urquel.
Wijnen en Gedistilleerd.

J. M. RIEL,
Hemsterhuisstraat 72.
Drogerijen, Specerijen, Chemicaliën, Verfwaren, Lakken en Vernissen.
SPONZEN en ZEEMEN.

J. C. FERON,
MAGAZIJN VAN MEUBELEN EN SPIEGELS.
Behangerij en Stoffeerderij.
VEENKADE 6. — DEN HAAG.

F. HAPPEL, Drogist
1ste Wagenstraat 63. DEN HAAG.
Drogerijen, Chemicaliën, Binnen- en Buitenlandsche Geneesmiddelen, Zeepen, Eau de Cologne enz.
Specialiteit: Happel's beroemd eksteroogen- en huideelt-tinctuur f 0.40 per flacon franco p. p. na ontvangst van postwissel af f 0.50.

Wijnhandel.
J. R. SNOECK HENKEMANS,
Firma VOSS & Co.,
's GRAVENHAGE. — — LAAN 10.
Telephoon 1973.
Vraagt de prijscourant.

J. H. F. LEMPERS,
SPUISTRAAT 68, 's-GRAVENHAGE.
Grootste sorteering in
Chineesch, Japansch, Porcelein en Delftsch Aardewerk en Luxe-Artikelen.

Confiserie, Chocolaterie PASSAGE 30
Groote sorteering TABLETTEN van de eerste binnen- en buitenlandsche huizen.
Karstel's Florabonbons, Rumboonen, Moccaboonen enz.
Prima Cacaopoeders van Van Houten, Karstel, Suchard enz.

J. KNEGTEL
IN
Gedistilleerd, Wijnen en Likeuren
Bierbottelarij.
SPECIALITEIT IN COGNAC.
Bankastraat 91. Den Haag.

MAGAZIJN van
RIJWIELEN, ONDERDEELEN, en Sportartikelen.
1e Klas Reparatie-Inrichting.
Aanbevelend,
JOSEPH VAN BOMMEL,
Agent der GLOBE RIJWIELEN,
Dennenweg 17a, Den Haag, (hoek Spekstraat).

Coiffeur. Maison Elsevier. Parfumeur.
29, BUITENHOF
(vis à vis de la vieille prison)
LA HAYE. Téléphone No. 3386.
Salon de Coiffure de Premier Ordre.
Procédé Antiseptique.
Parfumerie et Brosserie Française et Anglaise.
Grand choix d'éponges.

Vins de Bourgogne
Lupé Chôlet
Cave chez: Mr. P. J. Schretlen
export. négt en vins.
Korte Houtstraat 33, Telef. 223.

De Goedkoope Winkel van
H. DE LA COURT,
Hemsterhuisstraat 283.
in Drogerijen, Chemicaliën en Wasartikelen.

BROOD-, BESCHUIT EN KOEKBAKKERIJ
Witte de Withstr. 18 's-Gravenhage.
Dagelijks versche ZOUTE BOLLEN, KRAKELINGEN en ZOUTESTENGELS.
Wed. W. Bakker-Maas, v.h. J. J. Bakker
Hofleverancier.

A. G. AUDIER.
Sigarenhandel.
PRINSESTRAAT 134,
Hoek NOORDWAL.

Fr. POSTMA
TASMANSTRAAT 164.
PIANO- en ORGELMAGAZIJN.
Solied adres voor stemmen.
Speciale inrichting voor reparatie.
VERHUREN en INRUILEN.

Reiskoffers. **MANDEN- EN STOELENFABRIEK** Stoelenmatten.
van **N. GERRITSMA,**
VAN DIEMENSTRAAT 82,
is het voordeeligst Adres voor Duinoord en omstreken. Reparatiën spoedig, net en billijk.

L. van Gasteren, Westeinde 351.
Prachtige verb. Singer hoogarmmachine van f 47,50 nu contant f 25.
Gebruikte van af f 6.
Reparatiën spoedig en billijk.
Alle Onderdeelen verkrijgbaar tegen geringen prijs.

J. C. VAN LEEUWEN.
Tabak, Sigaren en Sigaretten Magazijn.
Nieuw Duinoord
Valeriusstraat 88

Handel in Koloniale Waren en Comestibles.
Indische Ingrediënten.
Speciaal adres voor diverse soorten
prima Java Theeën.
DANCKERTSSTRAAT 43, bij de Groot Hertoginnelaan.
TELEPHOON 3361. PUBLIEK STATION.

G. J. R. VAN DER GAAG & Zn.
Drogerijen. — Chemicaliën.
Pharmaceutische Specialités.
BAD-, TOILET-, WERKSPONSEN.
Eau de Cologne.
27 GROENMARKT. Telephoon 2512.

Gebr. van de Water
104 Witte de Withstr.
HANDEL IN
Roomboter, Kaas, Eieren en
Fijne Vleeschwaren.
Franco aan huis bezorgen.

Dick's
DAMPPROOF BOOT & SHOES
Are Superior to all others.
Spuistraat 4. | den Haag.
Piet Heinstraat 20. | Telef. 3332.

M. J. Meijsen,
Confiseur, Patissier, Glacier, Cuisinier.
PIET HEINSTRAAT No. 110.
— — — *Telephoon 1744.* — — —
Levering van koude en warme Schotels.
Dejeuners. — Diners. — Soupers.

Kon. Nederl. Mandenfabriek
FERD. VAN VLIET.
Noordeinde 158.
Interc. Telefoon **3160.**
— **REPARATIE-INRICHTING.** —

Firma A. L. J. & W. DE HAAS,
Vleeschhouwers. — Hofleveranciers.
35 Wagenstraat.
Hoogste onderscheiding Prix d'Excellence Zilveren Medaille v/h. Gem. Bestuur van den Haag.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de RIJSTTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1—3.
Lingeriën. — Corsets.
Uitzetten. — Luiermanden.

Broodfabriek „DE ZEEUW", JACOB CATSSTRAAT 182 – 210.
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers **15 procent** uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle soorten Borstelwaren, Galanteriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 'S-GRAVENHAGE
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREEREN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwielen en Onderdeelen
Fabriceert RIJWIELEN volgens alle MODELLEN en maten. Billijk aan verkoop.
Reparatiën spoedig en net verkiezing.
BONDS-Rijwiel en Motorhersteller.

N. A. de Bénis
Coiffeur Posticheur.
Theresiastraat 102, **hoek Mariastraat**
DEN HAAG.

J. J. REESER
Piet Heinstraat 116
Elandstraat 85 en 86.
Serre-Ameublementen.

G. J. HEEMSKERK,
Obrechtstraat 198, *hoek Reinkenstraat.*
KOLONIALE WAREN, COMESTIBLES.
Chocolade-Suikerwerken.
SAMBALLANS EN DIVERSEN.
Thuére en Papandajanthee.

De Hollandsche Nijverheid,
-. Lange Poten 20, Den Haag. .-.
Speciaal Magazijn van
Eigengemaakte Dames- en Kinderondergoederen.
Soliedste afwerking. — Billijkste prijzen.

Firma H. W. DUBEL
NOORDEINDE 4.
HOF- EN RIJKSLEVERANCIER
HOLOGER EN OPTICIEN.

Fabriek van Kantoorboeken
H. J. van Bukel,
NIEUWE MOLSTRAAT 50.
Alle soorten van Bindwerk, Etui- en Cartonnagewerk. Opplakken en Vernissen van Landkaarten.
Nette afwerking. Billijke prijzen.

Wed. S. CALFF.
PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.
Soliedste adres van Dames-, Heeren- en Kinderschoeisel, Kousen en Heeren Sokken. Specialiteit in Militaire Handschoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

PAUL C. KAISER,
— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —
Prinsestraat 66,
Elandstraat 94a,
Weimarstraat 35,
Heerengracht 24,
Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,
levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

A. B. Brons.
Behanger, Stoffeerder en Beddenmaker,
Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.
Solide afwerking Billijke prijzen.

Wed. I. HOEK & Zonen
Visch-, Wild-, Fruit- en Comestibleshandel
2 Vos in Tuinstraat 2,
s'-Gravenhage,
Telef. Interc. 675. Verzending naar Oost- en West-Indië.

MAISON THEODOOR.
Th. A. J. BUIJNINK.
Salon pour la coupe des cheveux et barbe.
Specialité pour des articles de toilet.
Hofstraat 7. La Haye.

T.H. v. WESSEL,
Sigaren Magazijn
DE INDISCHE WIJK
Bankastraat 20a, Den Haag.

J. W. POULUS,
Vlamingstraat 49, DEN HAAG.
Magazijn van GOUD, ZILVER en HORLOGES.
Speciaal Atelier tot het repareeren van alle mogelijke artikelen, als: Goud, Zilver, fijne Nikkelwaren, Horloges, enz. enz., tegen uiterst billijke prijzen.

WERKTUIGKUNDIG EN ELECTROTECHNISCH BUREAU.
Handel in OPEL-RIJWIELEN.
L. M. VAN TETTERODE & Co.
Tasmanstraat 104.
bij de Prins Hendrikstraat. — DEN HAAG.

Manufacturen en Dames Confectie.
Magazijn „Prins Maurits"
PIET HEINSTRAAT 113.
Specialiteit in WITTE GOEDEREN.
Telephoon 4063.

J. L. BEKKER.
Schoen- en Laarzenmagazijn.
Maat en Reparatie.
Bezuidenhout 106,
TELEFOONNUMMER 420.

RINCK,
Hofleverancier, Schouwburgstraat 2.
Specialiteit in PORTEM., PORTEF., ETUIS, ALBUMS enz.
Billijke Prijzen.
Reparatiën enz. alles zeer solide.
Voor Indië expresse bewerking.

CENTRAAL-APOTHEEK
„De Archipel."
Javastraat 49. — Telefoon N°. 1352.
R. R. NAUTA, Apotheker.
Handel in:
Chemicaliën & Drogerijen, Verbandstoffen,
Minerale wateren en Zouten,
Homoeopatische Geneesmiddelen van
Dr. Willmar Schwabe in orig. verpakking.
Binnen- en Buitenlandsche Spécialité's
W. o. Quina Laroche per 1/2 fl. 1.—
" " 1/1 fl. 1.90
NB. De recepten worden tegen zeer billijken prijs gereed gemaakt. Indien gewenscht kunnen zij afgehaald worden, zonder verhooging van prijs.

J. J. Sand,
Wagenstraat 114, Den Haag.
Mozaïek en hardgebakken Vloertegels
voor
Kerken, Scholen, Kazernes, Stations, Villa's, Fabrieken, enz.
Verglaasde tegels voor Wandbekleeding.
Teekeningen en prijscourant fr. op aanvrage.

„PAX",
Zoutmanstraat 29, Den Haag.
Groote keuze: Tegels, Vonga's, Wandteksten op karton en glas, Photo's, chr. en fant.; nieuwste jongens en meisjes prachtbandjes, Prentb., ook chr.; inkten, lijm, schrijf-, school- en kantoorbehoeften.

MAISON DROUOT
Lange Houtstraat 7 en 2, DEN HAAG.
Telephoon 753.
GROOTSTE INRICHTING
tot compleete Meubeleering, Behangerij, Stoffeerderij.
EIGEN MEUBELFABRIEK.
Antiquiteiten en Kunstvoorwerpen.

HET HUIS VOOR FOURNITUREN.
PRINS HENDRIKSTRAAT,
hoek W.-Pyrmontkade. — HAAG.
Specialiteit in artikelen
ter garneering van
Damescostuums, Voerings, Handschoenen, enz.

Natuurlijke Bronwateren.
„Gradatio",
Amst. Veerkade 7a, Telefoon 984.
Kaiserbrunnen.

K. H, BRUGGEMANS,
v. Diemenstraat 61—63.
Handel in Spiegel- en Vensterglas.
Huisschilder en Glazenmaker.

Heerenartikelen.
Overhemden op maat.
Gebrs. VOGELS.
HOOGE NIEUWSTRAAT 36.
(Tournooiveld.)
Telephoon No. 746. DEN HAAG.

WASCH-
en **wringmachines** zijn **onmisbaar** in elke Huishouding.
Groote sorteering.
Landbouwkantoor M. J. SPRUYT,
Riviervischmarkt 9, DEN HAAG.

SOLIED en GOEDKOOP
BEDDENMAGAZIJN
van A. KRAAN
ZUIDWAL 42.
Telephoon 1998.

F. C. L. HASE,
Bontwerker.
OPGERICHT 1868.
Fabriek en Magazijn van Pelterijen.
Speciale Heerenhoedenmagazijn.
Lange Poten 17.

Witte Goederen.
Tricot Ondergoederen.
SCHENK & Zn.,
Veenestraat 52, Den Haag.
Lingeries.
Bébé Artikelen.

P. C. MULLER, Witte de Withstraat 103,
DEN HAAG.
RIJWIELHANDEL.
Fabriek der NOVA-Rijwielen.
Agent der TEMPO- en BRUNO-Rijwielen.
1ste Klas Reparatie-Inrichting.
Emailleeren. Verhuren. Vernikkelen.

WISBRUN & LIFFMANN,
Den Haag, Veenestraat 35.
Zijden Stoffen, Garneerartikelen, Kant, Kantstoffen, Entre deux, Lint, Knoopen enz.
Beste en Goedkoopste Adres voor Naaisterfournituren.

Ned. Schoen-Industrie.
Westeinde 88. DEN HAAG. Weimarstraat 18.
Grootste en meest gesorteerde Schoenmagazijnen van den Haag en omstreken. Eenig adres waar aan particulieren voor grossiers prijzen wordt verkocht. Specialiteit in platvoetzoolen ook naar gipsvorm en volgens medisch voorschrift.

J. BRAND,
PAPESTRAAT 10.
Tailleur pour Hommes et Dames.
Prix très modérés.

Bloemenmagazijn
van Th. JANSEN,
Koningin Emmakade 89.
Telephoon n°. 2556.
Aanleg en onderhoud van Tuinen.

Firma Wed, C. P. MIJNLIEF,
Lange Beestenmarkt 65a.
Bekroond met Gouden en Verguld Zilveren Medaille te 's-Gravenhage 1898.
Mijnlief's Kinder- en Zoet Roggebrood
aanbevolen door H.H. doctoren.
OPGERICHT 1793.

KANTOOR DER
Begrafenis-Maatschappij
„SECURITAS".
Waldeck Pyrmontkade 54, Den Haag.
Directeur H. W. MUR.
Grafkransen, Monumenten enz.

Maatschappij „NUTRICIA"
ZOETERMEER,
Filiale Den Haag: Piet Heinstraat 102a.
Telephoon 1739.
Roomboter, Gehomogeneïseerde Melk en Room, Kindermelk systeem Prof. Backhaus.
Leveranciers Rotterdamsche Lloyd, Stoomvaart Mij Nederland, Etat Indépendant du Congo, enz

---

D. A. Borrebach.
Coiffeur.
TOILETARTIKELEN en SPONZEN.
HOFSPUI No. 73.

A. S. v. ECK.
KORTE POTEN 29. -- Telef. 318.
Gasfitterij.
TUINSLANGEN en SPROEIJERS,
van af 0.75 per Meter.

Wat is Cera?
Het geheim van den meubelmaker. Het eenige product dat bewezen heeft geschikt te zijn voor het onderhoud van uwe meubelen.
Uitsluitend verkrijgbaar in flacons van 15 en 25 cent bij: W. H. van IJsselstein drogist Spui 256 tegenover de Bierkade.

SERVICE ANTISEPTIQUE.
Voor een vlugge en nette bediening bezoeke men de **KAPSALON** van
Molenstraat 50. ***J. P. HUMEL,*** **'s-Gravenhage.**
Abonnement: { 14 maal scheren f 1.—. 7 maal haarknippen f 1.—.
Specialiteit in **eau de cologne** 4711 en het **Indische merk H en S.**

PIANO'S Verhuren. Stemmen. Repareeren.
Van Bergen Henegouwen.
Anna Paulownastraat 19.

Piano's en Orgels,
D. A. RIPPEN.
Gediplom. stemmer „Toonkunst."
Groote Markt 26a.
Betrouwbaar en voordeelig adres ook voor stemmen en repareeren.

JAC. MOULIJN,
OPTICIEN. — INSTRUMENTMAKER,
2e WAGENSTRAAT 95.
TELEFOON No. **904.**
Billijk en **solied** adres voor alle artikelen voor
ZIEKENVERPLEGING,
Hospitaallinnen, IJszakken, Windkussens, Koortsthermometers, Inhalatie-Apparaten, Medicijnglaasjes, enz.
Brillen en Pince-Nez
volgens voorschrift van HH. Doctoren.
AANLEG en ONDERHOUD van Electrische Schellen en Telefoonleidingen.

NAAIMACHINENHANDEL
v/h. A. LEWENSTEIN
38 SPUISTRAAT 38.
Levert de **beste** machines **tegen de laagste prijzen.**
Alom bekroond met de HOOGSTE onderscheidingen.

J. F. J. BAKKER,
24 Raamstraat 24.
Handel in Koloniale waren & Comestibles
Telephoonnummer 880.
Vraag steeds:
Preanger, Java en Santos koffie.
Dagelijks versch gebrand.
Alsook de Congo Thee per ons 16—20 cts.

W. ROELOFSEN.
Columbusstraat 101.
Teleph. 2774.
Specialiteit in Indische Ingredienten.
Sambals in fleschjes en blikjes, Palmin plantenboter, Sportbeschuit van de kolonie I. B. te Blaricum.

A. A. REGENSBURG
TANDARTS.
Laan van Meerdervoort 157, Den Haag.

S. SPIJER & Co.
Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten
26 Spuistraat 26 — 7 Schoolstraat 7
hoek Passage. — over de Vischbanken.
'S-GRAVENHAGE.

Ch. W. GUY,
Prins Hendrikstr. 151 DEN HAAG.
Piano's, Orgels en Muziekinstrum.
Stemmen, Repareeren, Verhuren.

B. SCHOEMAKER,
TAILLEUR.
Specialiteit in Engelsche Stoffen.
Westeinde 16. — Den Haag.

SACHS & Co.
Den Haag. Rotterdam. Utrecht.
Specialiteit Hemden naar Maat.

R. BERKENBOSCH, firma H. Spaan
levert steeds prima kwaliteit
Melkbrood.
Korte Beestenmarkt 2. Teleph. 1970.
Reinkenstraat 45. Gedempte Burgwal 31.
DEN HAAG.

P. J. CRAMWINCKEL en ZONEN,
Spiegel- en Lijstenfabrikanten.
KUNSTHANDEL.
NIEUWE HAVEN 360-362, Telefoon N°. 112.
PIETHEINSTRAAT 36, Telefoon N°. 1906.

VERTIN & Co.,
Hooge Nieuwstr. 34 (bij 't Tournooiveld).
Effecten- en Administratiekantoor.
BUREAU DE CHANGE.
Abonnement voor het nazien van loten en aflosbare Effecten onder garantie, tegen eventueel renteverlies. Abonnementsvoorwaarden gratis verkrijgbaar.

Distilleerderij „DE POSTWAGEN",
Depot Kranestraat 80.
INMAAK-BRANDEWIJN,
per Liter ***f0.75*** en ***f0.80.***

W. PAULUSSEN
Drogist:
SPUI 156a
recht over de St. Jacobstraat
goedkoopste en soliedste adres voor Gummi- en Verbandartikelen.

Mej. W. J. van WIJK
CUISINIÈRE
OBRECHTSTRAAT 57.
Uitzending van Diners.
Telephoon 2665.

H. VAN DE WATER Jzn.,
DEN HAAG.
FREDERIKSTRAAT 18,
KONINGSTRAAT 16.
Goedkoopste adressen voor beslist 1e kwaliteit
BOTER, KAAS, EIEREN en VLEESCHWAREN.

Allright Rijwielen.
„Centaur" „
„Trio" „
Motorrijwielen.
Automobielen.
Sportartikelen.
Ph. Krönig, Reinkenstraat.

Vitrauphanie of Glaspapier
voor horren, puiramen, enz.
H. J. T. MATVELD,
Wagenstraat 127,
eenig filiaal Zoutmanstraat 56.

M. van STEENBERGEN
Groothandel in Aardappelen.
Korte Groenewegje 122—125.
Teleph. Interc. 1989. — Telegramadres Steenbergen Haag.
Levering bij minstens een ½ H.L.

POPPEN SANATORIUM.
Gekleede Fransche en **Duitsche Poppen** welke uit- en aangekleed kunnen worden, **ongekleede poppen** in elken prijs alsmede onbreekbaar, tevens **poppenkleeding.**
Grootste en Oudste Reparatie-Inrichting.
Th. A. KEET, Oude Molstraat 11, *Haag.*

L. A. GIRCOUR
Specialiteit in
Fransche Cognac en Wijn.
Handel in Gedistilleerd en Bieren.
Korte Hoogstraat 11.

„TRANSVALIA".
Prins-Hendrikstraat 74.
Dr. Jaegers zuiver wollen ondergoederen.
Dames-modeartikelen.
Geconfectionneerde ondergoederen.

Rijwielfabriek en Magazijn BOSCHHOEK.
Gevestigd sedert 1899.
François Valentijnstraat 177,
hoek Anna van Buerenstraat.
Reparatie-Inrichting voor alle bestaande merken van Rijwielen.
Agentuur van 1e Klas Engelsche en Duitsche Fabrieken.

P. F. A. SCHREINER
Behangerij. — Stoffeerderij.
Compleete Meubileering.
Bedden- en Meubel-Magazijnen.
Zoutmanstraat 18-20, DEN HAAG.
Telephoon 1864.

DIENSTBODENKANTOOR
„EURÉKA"
Tasmanstraat 65
DEN HAAG.

Blauwe Hondje.
Groote verscheidenheid in
BINNEN- en BUITENLANDSCHE
SPECIALITEITS-GENEESMIDDELEN.
Vlamingstraat 42. — Telef. 1955.

E. H. PROTZMANN.
's-GRAVENHAGE. — INGENIEUR. — HEERENSTRAAT 8.
Telephoon 275.
Electrische installaties.
Electrische benoodigdheden.

MODES.
Mad^elle P. J. H. SPITS,
Hofspui 9A. Westeinde 187.
Dames- en Kinderhoeden-Magazijn.

Magazijn in Gas-Artikelen,
Wasch-Artikelen, Badtoestellen,
Sanitaire-Inrichtingen, enz. enz.
Lood- en Zinkwerken.
Aanleg van Electrisch Licht, Electrische Schellen en Huis-Telephoons.
J. VAN DER SPEK,
BALISTRAAT 4.
Telephoonnummer 1371.

BRANDSTOFFENHANDEL - C. AANDEWIEL
Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder
Kantoor: SUMATRASTRAAT 145, Telephoon 1427, 's-Gravenhage.
Filiaal: BADHUISSTRAAT 103, Telephoon 2854, Scheveningen.

H. HEIJNEN,
SPUI 109.
Prijs f 0.30.
KOH-I-NOOR
Gasgloeilichtkousjes zijn de **BESTE!**

Gebr. UITERWIJK.
Piet Heinstraat 99. — 's-Gravenhage.
Telephoon 3413.
Huishoudelijke Artikelen.
Haarden, Fornuizen, Kinderwagens en Sportkarren
Smederijwerken, etc.

Firma Gebr. KALSE,
Vlamingstraat 41. Den Haag.
KANTOORBOEKHANDEL.
Specialiteit in Lederwaren.
KOFFERS. TASSCHEN.

FABRIEK
VAN
Gaskronen, Kandelabres, Appliques.
Kopergieterij. Koperdraaierij. **W. J. Schuling.** Koperslagerij. Koperdrijverij.
Paveljoensgracht N°. 29a.
FILIAAL: KORTE HOUTSTRAAT N°. 2. BIJ HET PLEIN.

B. DERKSEN,
Brood- en Beschuitfabriek „de Oude Vette Hen".
Hofleverancier.
Telephoon 2480. Oude Molstraat 8.
DEN HAAG.
Gewoon en Luxebrood, Beschuit, Krentenbrood enz.

Begrafenis-Onderneming
van D. J. JOUVENAAR.
Hoofd-Kantoor: Veenkade 56.
Specialiteit in GRAFHEKKEN. ZERKEN en MONUMENTEN.

Croes & Co. — Spui 231.
Fabriek van Koper- & Blikwerken.
BLANK, GELAKT en VERNIKKELD.
Gegalvaniseerde artikelen voor HOENDERPARKEN.
alles volgens opgaaf of teekening.
Magazijn van Huishoudelijke Artikelen,
BINNENKISTEN VOOR INDIËN.

VAN RIJSWIJK & ZOON
Hofleveranciers.
Veenkade, Kettingstraat n/d Passage
Bloemwerken van Kunst en Smaak.
AANLEG en ONDERHOUD van TUINEN.
3340 Telefoon 2875.

HAUTE NOUVEAUTÉ
IN
ENGELSCHE STOFFEN.
C. A. JANSEN.
TAILLEUR.
WAGENSTRAAT 81. — DEN HAAG.

Wat onze klanten zeggen!
Zij, die eenmaal hun
Schoenwerk
gekocht hebben bij
„DE CONCURRENT"
45, VLAMINGSTRAAT 45,
KOMEN STEEDS WEDER.

De „Kaplaars"
Herderinnestraat 9,
den leden aanbevolen.

Filiaal van
G. C. SMEELE,
Stoomgrutterij en Mosterdfabriek.
Vogelzaad en Voerartikelen.
Weimarstraat 54, Tel. 4556.

Ch. F. RIJKEN & Co.
Pianofabrikanten. — Hofleveranciers.
26 Nieuwstraat 26. — DEN HAAG.
Magazijnen van Amerikaansche, Duitsche en Fransche Vleugels, Pianino's en Orgels, in verschillende prijzen, stijlen en houtsoorten.
PIANINO's, speciaal voor het tropische klimaat vervaardigd, in verschillende prijzen voorhanden, welke met certificat d'origine en garantie verkocht worden.
Fabriek speciaal ingericht voor Reparatiën.
Ruime keuze van Huurinstrumenten.
Stemmen, Repareeren, erhuren.

Modes
C. SAAN, Zoutmanstraat 5.
MAGAZIJN van
gegarneerde Dames- en Kinderhoeden,
Voiles, Linten en Bloemen.

G. Raumann & Co.
Boekhorststraat 22, den Haag.
MAGAZIJN van
Galanteriën, Kramerijen, Speelgoederen,
SCHOOL- en SCHRIJFBEHOEFTEN
Staalwerken, Schoonmaak-Artikelen, enz. enz.
EN GROS. EN DETAIL.